

STORTINGET

Innst. 306 S

(2020–2021)

Innstilling til Stortinget
fra utdannings- og forskningskomiteen

Dokument 8:85 S (2020–2021)

Innstilling fra utdannings- og forskningskomiteen om Representantforslag fra stortingsrepresentantene Torstein Tvedt Solberg, Nina Sandberg, Jorodd Asphjell, Marit Arnstad, Marit Knutsdatter Strand og Mona Fagerås om et krafttak mot lærermangel i skolen

Til Stortinget

Bakgrunn

I dokumentet fremmes følgende forslag:

- «1. Stortinget ber regjeringen legge fram en egen stortingsmelding om rekruttering av lærere med konkrete tiltak for å sikre nok kvalifiserte lærere i hele grunnopplæringen, inkludert en oversikt over det totale behovet for nye lærere og behovet for videreutdanning av lærere som i dag ikke innfrir nye kompetansekrav.
2. Stortinget ber regjeringen erstatte firerkravet i matematikk for opptak til grunnskolelærerutdanningen med bredere og mer treffsikre opptakskrav som sikrer at lærerstudenter har tilstrekkelig faglig kompetanse, for eksempel krav om økt snittkarakter.
3. Stortinget ber regjeringen stoppe «avskiltingen» av lærere med tilbakevirkende kraft, ved å fremme forslag om endring av opplæringslova og friskolelova slik at det gjeninnføres unntak fra kompetansekravet i undervisningsfag for allmennlærere som oppfylte kravene for å bli ansatt i undervisningsstilling.

Dette skal inkludere allmennlærere som har påbegynt utdanningen før 1. januar 2014.

4. Stortinget ber regjeringen iverksette målrettede tiltak for å få tilbake «reservestykkeren» av lærere som jobber utenfor skoleverket, og komme tilbake til Stortinget på egnet måte.
5. Stortinget ber regjeringen i samarbeid med partene sørge for at skoleeier og skoleledelsen tar i bruk attraktive seniortiltak for at lærere skal kunne stå lenger i jobb.
6. Stortinget ber regjeringen i samarbeid med utdanningsinstitusjonene og forskningsinstitusjonene iverksette forskning om hvilke tiltak som må innføres for å sikre flere kvalifiserte lærere i skolen, og hvordan de kan stå lenger i jobben.
7. Stortinget ber regjeringen sørge for at bevilningene til etter- og videreutdanning for lærere holdes på et høyt nivå i fremtidige forslag til statsbudsjett, slik at det sikres et fortsatt høyt antall plasser til etter- og videreutdanning for lærere.
8. Stortinget ber regjeringen sørge for en helhetlig og god politikk for rekruttering til lærerutdanningene ved universitetene og høyskolene, som sikrer nok lærerutdannede med høy forskningskompetanse og oppdatert profesjonskompetanse.
9. Stortinget ber regjeringen så snart som mulig komme tilbake til Stortinget med flere tiltak for kvalifisering av ukvalifiserte som er ansatt i undervisningsstillinger.
10. Stortinget ber regjeringen komme tilbake til Stortinget på egnet måte, og senest i forbindelse med revidert nasjonalbudsjett for 2021, med et forslag om forskriftsfesting av den nasjonale veiledningsordningen for nyutdannede lærere og en status for

oppfølgingen av avtalen om nasjonale rammer for veiledning.

11. Stortinget ber regjeringen legge til rette for at flere lærer- og lektorstudenter skal kunne ta vikartimer i skolen under utdanningen, og at dette blir en varig ordning også etter koronapandemien.
12. Stortinget ber regjeringen starte opp en nasjonal rekrutteringskampanje spesielt rettet mot å rekruttere flere menn til læreryrket.
13. Stortinget ber regjeringen styrke praksisandelen i lærerutdanningen og stimulere til lokalt rekrutteringsarbeid i siste del av utdanningen for å få lærerstudenter raskt ut i lærerjobber i kommuner som mangler lærere.
14. Stortinget ber regjeringen komme tilbake til Stortinget med en handlingsplan for desentralisert lærerutdanning. Handlingsplanen skal også omfatte studiestrener.
15. Stortinget ber regjeringen styrke og utvikle det desentraliserte yrkesfaglærerutdanningstilbudet for å sikre et likeverdig og tilgjengelig utdanningstilbud over hele landet og gi yrkesfaglærere mulighet til å hospitere i arbeidslivet.
16. Stortinget ber regjeringen sikre at flere praksislærere får mulighet til å skaffe seg veilederkompetanse, da det er viktig for studentenes utvikling og møte med yrkeslivet.»

Det vises til dokumentet for nærmere redegjørelse for forslagene.

Komiteens merknader

Komiteen, medlemmene fra Høyre, Marianne Synnes Emblemsvåg, Kent Gudmundsen, Turid Kristensen og Mathilde Tybring-Gjedde, fra Arbeiderpartiet, Jorodd Asphjell, Nina Sandberg og Torstein Tvedt Solberg, fra Fremskrittspartiet, lederen Roy Steffensen og Hanne Dyveke Søttar, fra Senterpartiet, Marit Arnstad og Marit Knutsdatter Strand, fra Sosialistisk Venstreparti, Mona Fagerås, fra Venstre, Solveig Schytz, og fra Kristelig Folkeparti, Hans Fredrik Grøvan, viser til forslaget.

Kunnskaps- og integreringsminister Guri Melby har uttalt seg om forslaget i brev av 22. januar 2021. Brevet følger som vedlegg til denne innstillingen.

Komiteen hadde åpen høring i saken som videokonferanse 4. februar 2021. Komiteen har også motatt skriftlige innspill i saken.

Komiteens flertall, medlemmene fra Høyre, Fremskrittspartiet, Venstre og Kris-

telig Folkeparti, vil trekke frem at en av de større satsingene til regjeringspartiene og Fremskrittspartiet etter regjeringsskiftet i 2013 har vært et lærerløft i skolen. Flertallet viser til at det lenge var etterlyst en større satsing på videreutdanning av lærere, og at man trengte flere lærere i skolen – særlig rettet inn mot tidlig innsats og for å motvirke frafall i videregående opplæring. Dette er noe av bakgrunnen for innføring av blant annet «Lærerløftet» og viser at disse partiene har vært svært opptatt av å få til politiske satsinger som bidrar til å utdanne flere dyktige lærere og sikre nok lærere til skolen. Flertallet mener at kompetente lærere er det viktigste for elevenes læring, og en langsiktig satsing på kvalitet i lærerutdanningene og profesjonsfellesskapet er avgjørende for å rekruttere og beholde lærere.

Flertallet er enig med forslagsstillerne i at det kreves innsats på mange områder for å ha en stabil og god rekruttering til alle lærerutdanningene og få lærere til å bli værende i yrket. Det er nettopp derfor det er lagt frem flere gode strategier og en rekke tiltak de siste årene, og summen av tiltak og politikk har bidratt til å skape en mer attraktiv skolesektor, noe som i seg selv også vil virke rekrutterende.

Flertallet vil trekke frem den felles enigheten som regjeringspartiene og Fremskrittspartiet har inngått, hvor man både oppnår flere lærere og flere lærere med god faglig fordypning innenfor viktige fag i skolen. Gjennom større budsjettprioriteringer har regjeringen og Fremskrittspartiet muliggjort innføring av en norm for antall lærere som har sikret flere lærere per elev, samtidig som over 40 000 lærere så langt har fått videreutdanning og økt faglig fordypning. Dette er tiltak som ikke bare bidrar til mer tid til hver enkelt elev, men som også har medført at det i dag er mer enn 4 800 flere lærerårsverk til undervisning i grunnskolen enn ved regjeringsskiftet i 2013. Godt over 4 100 av disse brukes til undervisning på barne- og mellomtrinnet, noe som understøtter kraftsatsingen på tidlig innsats fra de borgerlige partiene. Flertallet vil også trekke frem at skoleåret 2019/2020 hadde det laveste antall elever per lærer de siste elleve årene, at lærertettheten økte på alle trinn, og at 1.–4. trinn nå har 13,77 elever per lærer i ordinær undervisning. Flertallet mener det må være en klar målsetting at alle lærerårsverk i skolen fylles av tilsatte med relevant pedagogisk utdanning.

Lærernormen og regjeringens viktige innsats for å øke lærertetthet og kompetanse i skolen er gjort blant annet for at lærere skal få bedre arbeidsvilkår og muligheter til å se hver enkelt elev. Fra 2015 er det bevilget betydelige øremerkede midler til flere lærerårsverk, og etter innføringen av lærernormen i 2018 er det bevilget betydelige øremerkede midler til kommunene for å øke antall lærerårsverk og for å innfri lærernormen. Fra 2020 er normen mer enn fullt ut kompensert på kommunenivå. Lærernormen har sikret norsk skole flere lærere

– som igjen gir mer tid til hver enkelt elev. Flertallet merker seg at lærere som har sluttet i skolen, melder at tid til å gjøre en god jobb, med økt faglig handlingsrom og mindre byråkrati, er viktig for at de skal søke seg tilbake til læreryrket. På sikt kan derfor også lærernormen og flere lærerårsverk ikke bare gi oss økt lærertetthet fordi yrket blir mer attraktivt, men også øke sannsynligheten for å beholde lærere og for at lærere som har forsvunnet ut av skolen, returnerer til læreryrket. Flertallet vil i denne sammenheng påpeke at man har klart å kombinere innføringen av lærernormen med ansettelse av flere lærere til undervisning. Dermed er andelen undervisningstimer gitt av ansatte som ikke oppfyller kompetansekravene, på vei ned og er i dag på 3,6 pst.

Flertallet vil i tillegg bemerke at innenfor disse prosentene gis også en andel av disse undervisningstimene av ansatte med høyere utdanning og høy faglig kompetanse selv om de ikke fullt ut oppfyller kravene for tilsetning. Flertallet vil videre fremheve at de over 40 000 lærerne som så langt har fått videreutdanning, har fått dette innenfor en rekke ulike fag, herunder er det blant annet 12 000 færre lærere som underviser uten å oppfylle kompetansekravene i de prioriterte fagene engelsk, matematikk, norsk, norsk tegnspråk og samisk sammenlignet med 2015. Flertallet vil i denne sammenheng trekke frem at undersøkelser gjennomført av NIFU viser at lærere som har gjennomført denne videreutdanningen, mener de har blitt bedre lærere, og at de har endret måten de underviser på. Flertallet mener den store satsingen til regjeringspartiene og Fremskrittspartiet har vært et viktig løft, men vil også trekke frem at det er viktig at regjeringen gjennom en ambisøs videreutdanningsstrategi også gir lektorer og andre med god fordypning i sine undervisningsfag prioritet til videreutdanningskurs fremover. Mange av de som jobber i skolen, kan ha tilegnet seg den nødvendige kompetansen for tilsetning tidlig i sin yrkeskarriere og vil naturlig nok ha et ønske om oppdatering og påfyll underveis i karrieren. Flertallet mener det er viktig at man som skoleeiere legger opp til at dette perspektivet ivaretas i behandlingen av videreutdanningsøknader.

Flertallet vil trekke frem at det i satsinger på kompetanseheving gjennom rektorskolen og tilsvarende videreutdanninger for ledere også må ivaretas at mellomledere, assisterende rektorer og tilsvarende stillinger kan få nødvendig lederutdanning. Flertallet mener det i så måte er viktig at det også avsettes ressurser fra skoleeier til god lederstøtte, slik at skoleledere får både rom, rammer og mulighet til å drive fagpedagogisk utvikling og utvikle gode profesjonsfellesskap. Flertallet mener det også er viktig at unge ledere som blir ledere for første gang, får støtte og oppfølging. Flertallet mener dette vil bidra til å styrke den profesjonelle skoleeierrollen og kunne gi bedre lederskap i skolen som kan styrke de øvrige strategiske målene man setter

seg i skolesektoren. Flertallet mener det er viktig at skoleeierne også strekker seg langt i organiseringen av det totale vikarbehovet, slik at det blir mulig med utlysning av hele stillinger. Dette kan i mange tilfeller organiseres gjennom eksempelvis en vikarpool som gir grunnlag for opprettelse av faste stillinger og dermed større tilgang på kvalifiserte vikarer, slik som man klarer ved utlysning av faste lærerstillinger. Flertallet mener det derfor vil være naturlig å se på tydeligere forpliktelser for skoleeier og skoleledelse til å ha en forsvarlig vikarordning. Flertallet legger til grunn at regjeringen i sitt videre arbeid med opplæringsloven ser nærmere på hvordan man kan ivareta dette i lov og forskrift.

Flertallet vil også trekke frem at samtidig med regjeringen og Fremskrittspartiets satsing på læreryrket og innføring av utvidede kompetansekrav, inntakskrav og integrert master i lærerutdanningene, møter flere til lærerutdanningene enn tidligere, og flere gjennomfører. Flertallet vil trekke frem sammenhengen mellom økte inntakskrav og den positive utviklingen innenfor skolerettede lærerutdanninger de siste årene, med historisk høye søker tall og fullføringstall. I 2019 og 2020 ble det uteksaminert henholdsvis 1 983 og 1 894 grunnskolelærere. Til sammenlikning ble det uteksaminert 1 281 i 2013. Blant studentene som startet grunnskolelærerutdanningen i 2012, hadde 20,6 pst. falt fra etter ett år. Av kullet som startet i 2018, hadde 15,8 pst. falt fra etter ett år. Flertallet vil derfor fremheve at det viktigste virkemiddelet vi kan ha for å få flere lærere ut i skolen, i hovedsak handler om hvordan man lykkes med å få flest mulig til å fullføre og bestå lærerutdanningene.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti mener at det viktigste for barns læring er at de møter en kvalifisert lærer med lærerutdanning. Disse medlemmer viser til at det etter over sju år med en Høyre-ledet regjering er flere negative utviklingstrekk som forsterker behovet for et krafttak mot lærermangel: Norge mangler lærere og vil mangle 5 800 lærere innen 2040, ifølge SSB. Videre er det 42 pst. flere ukvalifiserte som underviser i skolen siden 2013, ifølge tall fra Grunnskolen Informasjonssystem (GSI), blant annet presentert i VG 17. august 2020. En konsekvens av lærermangelen er at i dag får annethvert barn som får spesialundervisning, denne undervisningen av ufaglærte. Dette gjelder også for mange av barna som får spesialpedagogisk hjelp i barnehage. Det er dokumentert av regjeringens egen ekspertgruppe for barn og unge med behov for særskilt tilrettelegging (Nordahl-utvalget), at halvparten av spesialundervisningen gjennomføres av assistenter. Det var også, som det kommer frem senere i denne innstillingen, en nedgang i opptaket til lærerutdanningene, både for grunnskolelærerutdanningene og lektorutdanningen, og tall fra Unit

og Samordna opptak viste at utdanningene for grunnskolelærere, både for trinn 1–7. og trinn 5–10., samlet sett hadde en nedgang i søkertallene på 9 pst. i 2020 til tross for rekordhøye søkertall til høyere utdanning generelt. Disse medlemmer foreslår derfor i representantforslaget mange konkrete tiltak som vil bidra til å få ned lærermangelen og sikre barna våre tilgang på flere kvalifiserte lærere over hele landet, uavhengig av hvor i landet de er bosatt. Derfor foreslås det grep for både å rekruttere, beholde og utdanne flere lærere, og disse medlemmer vil fremheve at det er viktig å se tiltakene i sammenheng for å møte den store uløste utfordringen som lærermangelen i norske klasserom representerer.

Komiteens flertall, medlemmene fra Høyre, Fremskrittspartiet, Venstre og Kristelig Folkeparti, deler ambisjonene fra forslagsstillerne om at alle barn og ungdommer skal møte en kvalifisert lærer, og vil peke på at det ikke er riktig at det 42 pst. flere ukvalifiserte som underviser i skolen siden 2013. Tallene er rimelige stabile og er for innværende år på 3,6 pst., mot 3,2 pst. i 2013, til tross for at om lag 6 000 lærere årlig har tatt videreutdanning og dermed har hatt redusert undervisning som har krevd økt bruk av vikarer. Flertallet vil også trekke frem at en del av elevene med vedtak om spesialundervisning etter sakkyndig vurdering har et vedtak om bruk av assistent under veiledning av spesialpedagogisk kompetanse, noe som er en forsterkning av voksenoppfølgingen for denne elevgruppen. Det er derfor heller ikke riktig at annethvert barn urettmessig har oppfølging av ufaglærte.

Flertallet vil imidlertid påpeke at situasjonen på ingen måte er fullt ut tilfredsstillende, og at den nettopp derfor har vært fulgt opp systematisk siden 2013. Flertallet vil blant annet trekke frem at det er god søkning til lærerstudiene, og at det faglige grunnlaget til studentene nå gir økt gjennomføring, samt at regjeringen er godt i gang med oppfølging av stortingsmeldingen «Tett på», som vil gi tidligere innsats og mer spesialpedagogisk kompetanse i alle barnehager, skoler og kommuner gjennom et kompetanseløft. Flertallet ser frem til at de mange tiltakene som har vært gjennomført de senere årene, vil bidra til en positiv utvikling og en kvalitetsheving i skolen.

Flertallet viser til de økte overføringene til kommunesektoren, satsingen på tiltak i oppvekstsektoren, arbeidet med flere karriereveier og bedre arbeidsvilkår for lærere i skolen med både norm for antall lærere og satsing på videreutdanning, for å nevne noe. Flertallet merker seg i denne sammenheng den positive utviklingen de senere årene med økningen i andelen deltidsstillinger i skolen. Siden 2015 har denne økt for både grunnskolelærere og i den videregående oppøringen. Økningen har vært størst i grunnskolen, som også har

vært et satsingsområde for regjeringspartiene og Fremskrittspartiet i forbindelse med arbeidet med tidlig innsats og for å ivareta at flest mulig barn opplever mestring og læringsglede tidlig i opplæringsløpet. Flertallet vil trekke frem at en ytterligere økning i andelen lærere som kan og vil øke sin deltidsstilling, vil være et positivt bidrag til lærermangelen, og det er derfor viktig at skoleeiere bidrar til gode løsninger lokalt som muliggjør en slik utvikling.

Rekruttering av lærere og skoleledere

Komiteens flertall, medlemmene fra Høyre, Fremskrittspartiet, Venstre og Kristelig Folkeparti, vil understreke at rekruttering av lærere er en viktig sak for regjeringspartiene og Fremskrittspartiet. Derfor har man lagt mye ressurser og innsats i en stor bredde av tiltak for å nå disse målene. Flertallet vil blant annet påpeke at strukturendringer og styrking av universitets- og høyskolesektoren, sammen med omleggingen av grunnskolelærerutdanningene, har lagt til rette for å lykkes bedre med utviklingen av gode lærerutdanninger, samt at det gjennom aktive skoleeiere også legges til rette for kvalitet i praksisgjennomføring og god oppfølging av nytilsatte. Flertallet viser til at det fra høsten 2017 ble innført integrert lærerutdanning på masternivå over hele landet. I tillegg fikk man allerede sommeren 2015 de første 70 masterlærerne ut i norsk skole fra piloten som ble startet ved UiT – Norges arktiske universitet i 2010. Den nye lærerutdanningen skal bidra til at nyutdannede har med seg enda mer faglig tyngde ut i klasserommet for å være kritiske, stille spørsmål og reflektere over egen undervisning. De skal være oppdatert på relevant forskning og være i stand til å prøve ut nye undervisningsmetoder i klasserommet. En femårig utdanning gir også økt grunnlønn ved ansettelse.

Flertallet vil vise til at mye av nøkkelen for å lykkes med å tiltrekke seg og forberede kommende lærere på en lang karriere som lærer, ligger hos utdanningsinstitusjonene og arbeidsgiverne.

Flertallet viser videre til at nettopp rekruttering til lærerutdanning er en viktig del av strategien «Lærerutdanning 2025 – Nasjonal strategi for kvalitet og samarbeid i lærerutdanningene», som er utarbeidet av Kunnskapsdepartementet i samarbeid med de viktigste aktørene innenfor lærerutdanning. Strategien ble lansert i 2017 og skal virke fram til 2025. Den skal være samlet og mobiliserende for alle aktørene som er involvert i og rundt lærerutdanningene. Målene i strategien blir blant annet fulgt opp gjennom ulike samarbeidsfora, som Nasjonalt forum for lærerutdanning og profesjonsutvikling. Flertallet er fornøyd med det klare signalet fra regjeringen om at de har en tett oppfølging av dette strategiarbeidet. Flertallet er derfor av den oppfatning at en stortingsmelding om rekruttering

midt i den nevnte strategiperioden, og uten at det har kommet vesentlige nye tiltak og gode argumenter, ikke vil være hensiktsmessig. Flertallet vil tvert om påpeke at det nå synes å være bred enighet om målene for rekruttering, og at en ny melding vil gi liten merverdi og ta unødvendig med tid, fokus og ressurser bort fra å gjennomføre de eksisterende planer og strategier.

Flertallet er opptatt av å utvikle en skole med mangfold og likeverd over hele landet. Flertallet er derfor fornøyd med de mange målrettede rekrutteringskampanjene som regjeringen har bidratt til for å få flere mannlige lærere i barnehagen og på de lavere klassetrinnene i skolen. Flertallet vil blant annet trekke frem at Kunnskapsdepartementet i 2018 satte ut et oppdrag til Senter for profesjonsstudier (SPS) ved OsloMet – storbyuniversitetet (OsloMet) om å lage et kunnskapsgrunnlag for rekruttering av menn til GLU 1–7. Forskningsrapporten, som forelå i 2019, ga anbefalinger om hvilke typer tiltak som kan benyttes for å påvirke menns utdanningsvalg. Rollemodeller for kjønnsutypiske utdanningsvalg og det å gi gutter erfaring med å arbeide med barn inngår i forslag til større tiltakspakker som er anbefalt i rapporten. Flertallet viser til at regjeringen og Fremskrittspartiet har satt av 11 mill. kroner til et nasjonalt prosjekt ved Høgskulen på Vestlandet (HVL), som skal arbeide med å følge opp tiltaksforslagene fra SPS-rapporten i det nasjonale arbeidet med å rekruttere mannlige søkere til GLU 1–7 og til barnehagelærerutdanningen. Flertallet er kjent med at prosjektet involverer flere lærerutdanningsinstitusjoner og relevante instanser og er utviklet i samarbeid mellom fagmiljøene og partene. I oppdraget inngår også å ivareta et nasjonalt informasjonsarbeid som er synlig i riksdokumenter og sosiale medier, og som kan bidra til en positiv omtale av læreryrket. Oppdraget omfatter også rekruttering av personer med innvandrerbakgrunn, og prosjektet skal evalueres og erfaringene skal spres. I tillegg har regjeringen og Fremskrittspartiet innført en ordning der deler av studielånet til grunnskolelærer- og lektorstudenter blir slettet dersom de arbeider i skolen i en opptjeningsperiode etter studiene. Flertallet vil særlig trekke frem delen av ordningen som er målrettet mot Nord-Norge, og som gir 160 000 kroner i sletting av studielån dersom man etter å ha fullført grunnskolelærer- eller lektorutdanningen jobber som lærer i landsdelen i en opptjeningsperiode. Flertallet mener dette er et konkret, målrettet og virkningsfullt tiltak for å motvirke lærermangelen i denne delen av landet. Flertallet vil også trekke frem at regjeringspartiene og Fremskrittspartiet siden regjeringsskiftet i 2013 har lagt til rette for at arbeidstakere som har mulighet, kan stå lenger i sin stilling, og at det skal lønne seg å jobbe lenger. Flertallet mener disse tiltakene er en kombinasjon som vil motivere flere til å stå lenger i jobb og bidra positivt til å motvirke fremtidig lærermangel. Flertallet

vil understreke viktigheten av aktive skoleeiere når man skal rekruttere lærere og vil peke på utfordringer som finnes særlig i små lokalsamfunn knyttet til å finne egnet bolig, jobb til eventuell samboer, tilgang på barnehageplass og andre relevante tilrettelegginger som er nødvendig i en rekrutteringssammenheng – i tillegg til å legge til rette for spennende utviklingsmuligheter og et godt jobbmiljø. Flertallet vil peke på at samspillet mellom statlige virkemidler og aktive kommuner er noe av nøkkelen for å lykkes med å nå målene om en bedre skole i alle deler av landet.

Flertallet anerkjenner at arbeidsvilkår som fleksible arbeidstidsordninger og gode faglige utviklingsmuligheter sammen med lønn og pensjon er viktige seniortiltak, og er opptatt av at regjeringens universelle tiltak følges opp og forsterkes av partene i arbeidslivet, slik at flere lektorer og lærere velger å stå lenger i jobb.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti viser til at kommunene mange steder opplever en bemanningskrise i skolen både når det gjelder lærere og skoleledere. Det er et behov for å øke motivasjonen for å beholde disse yrkesgruppene, men også øke attraktiviteten for nyrekruttering. Rekruttering og motivasjon henger nøye sammen med karrieremulighetene i skolen. Ledere i skolen rekrutteres i stor grad fra lærerstab og derfor er god lederrekruttering avhengig av en stabil lærerrekuttering med ambisjoner om å ha en lengre karrierevei i skolen. Disse medlemmer mener tiltakene for å sikre nok kvalifisert kompetanse i skolen også må omfatte tiltak for å rekruttere og beholde skoleledere i hele grunnsopplæringen. Disse medlemmer vil videre påpeke at det er viktig at ledere i oppvekstsektoren har nok tid og ressurser til å drive pedagogisk utvikling og ikke bare forvaltningsledelse i skole og barnehager.

Disse medlemmer fremmer derfor følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen legge fram en egen stortingsmelding om rekruttering av lærere og skoleledere med konkrete tiltak for å sikre nok kvalifiserte lærere og ledere i skolen i hele grunnsopplæringen, inkludert en oversikt over det totale behovet for nye lærere og skoleledere og behovet for videreutdanning av lærere som i dag ikke innfrir nye kompetansekrav.»

«Stortinget ber regjeringen sørge for en helhetlig og god politikk for rekruttering til lærerutdanningene ved universitetene og høyskolene, som sikrer nok lærerutdannede med høy forskningskompetanse og oppdatert profesjonskompetanse.»

«Stortinget ber regjeringen starte opp en nasjonal rekrutteringskampanje spesielt rettet mot å rekruttere flere menn til læreryrket.»

Karakterkrav ved opptak til lærerutdanning

Komiteens flertall, medlemmene fra Høyre, Fremskrittspartiet, Venstre og Kristelig Folkeparti, er opptatt av å sikre lærerutdanningene tilgang til godt kvalifiserte studenter med et faglig grunnlag, noe som igjen bidrar til økt gjennomføring. Dette bidrar videre til at vi får flere uteksaminerte lærere og er et viktig grep for å styrke kvalitet og innhold i skolen.

Flertallet viser videre til at man gjennom Stortingets behandling av Lærerloftet i 2014 innførte et krav om karakteren 4 i fellesfaget matematikk eller bestått i programfagene i matematikk (S1, S2, R1 og R2) for å komme inn på lektor- og grunnskolelærerutdanningen. Karakterkravet i matematikk ble skjerpet med virkning fra opptaket til studieåret 2016–2017, samtidig som kravet om 35 skolepoeng og et karaktersnitt på 3,0 i norsk ble beholdt. Kravet gjelder for fellesfaget i matematikk, praktisk matematikk (P-matte) og teoretisk matematikk (T-matte) som tas over to år. Karakterkravet gjelder ikke for søkere som velger og består programfag i matematikk, det vil si samfunnsfagsmatematikk (S-matte) eller realfagsmatematikk (R-matte). Flertallet vil derfor påpeke at de skjerpede opptakskravene til lærerutdanningen gir trygghet for at søkerne har nødvendige forutsetninger for å gjennomføre utdanningen. Opptakskrav bør være enhetlige og forutsigbare, og flertallet vil påpeke at karakterkrav 4 i matematikk ble varslet ved regjeringsskiftet i 2013, og at søkermassen har hatt tid til omstilling til det nye kravet. Så langt bekrefter de faktiske resultatene at studenter med gode karakterer fra videregående skole har bedre forutsetninger for å gjennomføre høyere utdanning. Flertallet vil også bemerke at det ved innføring av firerkravet i matematikk for opptak til grunnskolelærerutdanningen (GLU) og lektorutdanningen ble utarbeidet prognoser som viste at opptakskrav basert bare på høyere gjennomsnittskarakter (40 skolepoeng) ville medført færre kvalifiserte søkere til lærerutdanningene enn med dagens krav. Flertallet vil også trekke frem at da firerkravet ble innført i 2016, gikk tallene for studenter som møtte til studiestart på lektor- og grunnskolelærerutdanningene mindre ned enn antatt. Flertallet vil videre bemerke at man faktisk bare to år etter at kravet ble innført, var kommet opp på et oppmøtetall som samlet sett har ligget på et høyere nivå enn før firerkravet ble innført. Flertallet vil understreke at noe av poenget også er at opptakskravene skal bidra til at de som blir tatt opp, klarer å gjennomføre utdanningen og bli godt kvalifiserte lærere. Etter at det kom karakter- og poengkrav til lærerutdanning i 2005, har andelen studen-

ter som gjennomfører utdanningen innen seks år, tatt seg opp med om lag 10 prosentpoeng og ligget på et stabilt høyt nivå siden. De siste årene har frafallet tidlig i lærerutdanningene gått ned, og flertallet merket seg at NIFU-rapport 2020:4 Opptak til høyere utdanning bekreftet at etter innføringen er karakterkrav fire i matematikk var det flere studenter som i større grad gjennomfører GLU 1–7, målt ved aktiv status og studiepoeng. I høringsvarene til denne rapporten støtter blant andre NTNU at dagens karakterkrav i opptak til grunnskolelærerutdanningene bør beholdes. En del av deres argumentasjon er at ved økte karaktersnitt for de som starter på utdanningen, erfarer de at studentene i økende grad er interesserte, engasjerte og dyktige i sine studier, og at dette vil gi bedre kvalifiserte lærere for fremtiden.

Flertallet vil vise til at undersøkelser over tid har avdekket for dårlige forkunnskaper i matematikk blant lærerstudenter, og at stryktallene i faget har vært høye. Det er verdt å minne om at matematikk er obligatorisk i GLU 1–7, og at alle kandidatene får undervisningskompetanse i dette faget. Studenter i GLU 5–10 og i lektorutdanningen kan velge matematikk, men flertallet mener gode grunnleggende ferdigheter i matematikk er en fordel også i andre fag.

Flertallet registrerer at regjeringen i samarbeid med utdanningssektoren har vurdert å prøve ut alternative eller supplerende opptaksordninger for grunnskolelærerutdanningen, som for eksempel intervjubaserte opptak. Imidlertid har ingen utdanningsinstitusjoner så langt benyttet seg av ordningen.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti viser til at den sittende regjering i 2016 innført krav om at søkere til grunnskolelærerutdanningene må ha karakter 4 eller bedre i matematikk fra videregående skole. Disse medlemmer har gjentatte ganger advart mot konsekvensene dette opptakskravet har for rekrutteringen til grunnskolelærerutdanningene og derigjennom tilgangen på kvalifiserte lærere i grunnskolen.

Det er gjennom lærerutdanningen at studentene skal kvalifisere seg til læreryrket. Med et rigid firerkrav i matematikk fratras motiverte elever adgang til læreryrket uten at de i det hele tatt er gitt mulighet til å kvalifisere seg til yrket gjennom grunnskolelærerutdanningen. Disse medlemmer mener regjeringen med dette både viser liten tillit til studentenes evne til å kvalifisere seg gjennom studiet og liten tillit til kvaliteten i lærerutdanningene.

Resultatet er dessverre at skolen årlig går glipp av motiverte og dyktige studenter, og at studieplasser står tomme. Siden dette opptakskravet ble innført, har

norsk skole gått glipp av flere tusen potensielle lærerstudenter.

Disse medlemmer vil påpeke at regjeringen mangler faglig støtte for å påstå at firerkravet er nødvendig, verken for at studentene skal kunne gjennomføre lærerstudiet, eller for at de som ferdige kandidater skal være skikket til læreryrket. Tvert imot viser de nærmest unisone tilbakemeldingene fra lærere, lærerorganisasjonene og lærerutdanningsinstitusjonene at karakterkrav ikke er fornuftig.

Disse medlemmer viser i den forbindelse til NIFU-rapport 2020:4, som tar for seg det norske opptakssystemet for høyere utdanning, og som nylig har vært på høring. Rapporten omhandler blant annet karakterkravet i matematikk for grunnskolelærerutdanningen 1.–7. trinn. Disse medlemmer merker seg at karakterkravet har svært liten støtte blant de som utdanner lærere, og at et klart flertall av lærerutdanningsinstitusjonene som har uttalt seg, mener at firerkravet bør fjernes eller bør vurderes fjernet. En av institusjonene uttaler at det er lite som tyder på at karakteren 4 gjør en student mer egnet til læreryrket enn karakteren 3.

Disse medlemmer viser til at også statistikken for oppmøte i GLU 1–7 har vært synkende etter innføringen av firerkravet. Tall fra Samordna opptak viser at det i 2015 var 1 729 studenter som takket ja til studie-plass på GLU 1–7, mens antallet var sunket til 1 480 i 2020. Dette står i kontrast til statsrådets presentasjon av oppmøtestatistikken.

Disse medlemmer mener det er svært uheldig at regjeringen har latt det gå prestisje i firerkravet og fortsetter å svekke rekrutteringen til læreryrket.

På denne bakgrunn fremmer disse medlemmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen erstatte firerkravet i matematikk for opptak til grunnskolelærerutdanningen med bredere og mer treffsikre opptakskrav som sikrer at lærerstudenter har tilstrekkelig faglig kompetanse, for eksempel krav om økt snittkarakter.»

Kompetansekrav for lærere

Komiteens flertall, medlemmene fra Høyre, Fremskrittspartiet, Venstre og Kristelig Folkeparti, vil vise til at oversikt over behovet for nye lærere og for videreutdanning av lærere som ikke innfrir kompetansekravene, blir fulgt opp kontinuerlig gjennom framskrivinger og statistikk innhentet av Kunnskapsdepartementet. Allerede i mars 2021 kommer en ny framskriving av framtidig lærerbehov. Flertallet vil samtidig påpeke at man tidligere har sett at framskrivinger er usikre, og at små endringer i forutsetningene kan gi store utslag i det som meldes som et framskrevet lærerbehov. Flertallet vil likevel påpeke

at framskrivinger kan gi oss en pekepinn om lærerbehovet i framtiden, men samtidig må man ta høyde for at eventuelle endringer i faktorer som fødselsrate og antall utdannede lærere kan ha stor påvirkning på antatt lærerbehov. Flertallet vil derfor understreke at framskrivinger må brukes med varsomhet. Flertallet har merket seg at det ikke stilles krav om åpenhet om lærernes fagkompetanse ved hver enkelt skole. Flertallet mener åpenhet om alt fra elevresultater til kvalitet og lærernes kompetanse er viktig i et lokaldemokrati. Flertallet mener det bør være mulig for foreldre og elever å vite om skolen ansetter kvalifiserte lærere med lærerutdanning, og foreslår derfor at regjeringen stiller krav om åpenhet om lærernes fagkompetanse og tilsvarende nøkkeltall ved hver enkelt skole, slik som eksempelvis i barnehagesektoren.

Flertallet viser til at de masterutdannede lærerne har en langt høyere startlønn, noe som også kan bidra til å fremme status og rekruttering til yrket og studiene. Kravene til fordypning i undervisningsfagene norsk, matematikk og engelsk, samt satsingen på etter- og videreutdanning, har bidratt til å fremme sterke profesjonsmiljø ute på skolene. Gjennom lærerutdannings-skoler og -barnehager utveksles løpende erfaringer med lærerutdanningene, noe som bidrar til videre utvikling av praksis, relevans og faglig oppdatering.

Flertallet viser til at flere tusen lærere har tatt videreutdanning de senere årene, og at det nå er 21 308 grunnskolelærere som ikke oppfyller kompetansekravene. Flertallet er kjent med at svært mange av skoleeierne mener de har realistiske planer for å oppfylle kompetansekravene innen 2025 og trolig også vil trappe opp antallet lærere som får ta videreutdanning. Flertallet vil følge opp i de årlige budsjettene med høye bevilgninger til videreutdanningssatsingen, slik at målene kan nås innen fristen.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti vil påpeke at i en tid der vi trenger flere lærere, bidrar avskilting av allmennlærere med bred kompetanse og lang yrkeserfaring til en ytterligere lekkasje fra læreryrket. Disse medlemmer mener vedtaket om å gi kompetansekravene tilbakevirkende kraft er dårlig personalpolitikk, i tillegg til dårlig ressursutnyttelse, både menneskelig, faglig og økonomisk. For den enkelte lærer vil det bli vanskeligere å skifte stilling og arbeidssted etter hvert som overgangsperioden utløper i 2025, dette fordi skoleeier vil prioritere søkere med full undervisningskompetanse i faste stillinger. Det er derfor fare for økt midlertidighet og at flere lærere søker seg bort fra skolen framfor å være innelåst i nåværende stilling.

Disse medlemmer viser til tall fra Grunnskolen Informasjonssystem (GSI) som viser at det per i dag

er 22 673 grunnskolelærere med godkjent lærerutdanning som ikke oppfyller kravene til undervisningskompetanse i norsk, samisk, norsk tegnspråk, matematikk og engelsk, men som underviser i fagene. Disse medlemmer viser til brevet fra statsråden som ligger som vedlegg til innstillingen, der Kunnskapsdepartementet selv opplyser følgende

«Siden 2015 har opp mot 16 700 lærere fått tilbud om videreutdanning i matematikk, engelsk og norsk. De siste tre årene har mer enn 4 000 lærere fått tilbud i disse fagene årlig.»

Dersom en legger til grunn tilsvarende antall de neste fire årene, vil ikke omfanget av videreutdanning være tilstrekkelig til å dekke behovet. Disse medlemmer er bekymret for at et stort antall erfarne lærere som nærmer seg pensjonsalder, vil velge å tre ut av yrket framfor å ta en påtvunget videreutdanning på tampen av yrkeslivet. Dette vil i så fall øke underskuddet på faglærte lærere ytterligere og øke omfanget av ukvalifiserte ansatte i undervisningsstillinger.

På denne bakgrunn fremmer disse medlemmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen stoppe «avskiltingen» av lærere med tilbakevirkende kraft, ved å fremme forslag om endring av opplæringslova og friskolelova slik at det gjeninnføres unntak fra kompetansekravet i undervisningsfag for allmennlærere som oppfylte kravene for å bli ansatt i undervisningsstilling. Dette skal inkludere allmennlærere som har påbegynt utdanningen før 1. januar 2014.»

Hente inn «reservestykken»

Komiteens flertall, medlemmene fra Høyre, Fremskrittspartiet, Venstre og Kristelig Folkeparti, viser til at mange lærere som ikke lenger er sysselsatt i skolen, fortsatt bruker sin kompetanse i skolesektoren og i næringer der lærerutdanning er særlig relevant, for eksempel i arbeid med utdanning i andre stillinger i offentlig sektor. Flertallet vil påpeke at det fra 2017/2018 har vært mulig for lærere som ikke er ansatt i skolen, å ta videreutdanning innenfor tilbudene i Kompetanse for kvalitet (KFK). Tidligere har omkring 40 lærere benyttet denne muligheten hvert år. I inneværende periode er det 60 lærere som benytter dette.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti viser til representantforslaget og fremmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen iverksette målrettede tiltak for å få tilbake «reservestykken» av lærere som

jobber utenfor skoleverket, og komme tilbake til Stortinget på egnet måte.»

Beholde lærere i skolen

Komiteens flertall, medlemmene fra Høyre, Fremskrittspartiet, Venstre og Kristelig Folkeparti, vil påpeke at det har vært et paradoks at dyktige pedagoger som ønsker nye og større utfordringer i skolen, har måttet søke seg vekk fra klasserommet. Det må være et selvstendig mål å sikre at også skolen kan legge til rette for flere karriereveier hvor dyktige lærere som ønsker større faglige utfordringer, kan kombinere dette med undervisningsoppgaver. Flertallet vil derfor fremheve at arbeidet med å beholde dyktige lærere er en viktig sak for regjeringen og Fremskrittspartiet, og at man derfor de siste årene har satset stort på å sikre interessante og attraktive faglige karriereveier og faglig utvikling for lærere. Flertallet vil i denne sammenheng trekke frem lærerspesialistordningen, herunder muligheten til å bli lærerspesialist i begynneropplæring, videreutdanningssatsingen og innføringen av offentlig sektor-ph.d. for lærere, og vil påpeke at det er uheldig at flere partier på venstresiden vil fjerne disse karrieremulighetene for lærere. Flertallet mener det tvert om blir viktig å styrke eksisterende ordninger og se på flere karriere- og utviklingsmuligheter for lærere.

Flertallet vil påpeke at en god bruk av disse virkemidlene også kan bidra til at seniorlærere vil ønske å stå lenger i jobb. Strategiene Lærerløftet fra 2014 og Lærerutdanning 2025 viser at de borgerlige partienes ambisjoner og tiltak for å sikre flere kvalifiserte lærere i skolen er ambisiøse og målrettet. Flertallet er opp-tatt av kunnskap rundt effekten av tiltakene slik at videre utvikling av skolen er kunnskapsbasert. Flertallet vil derfor trekke frem at regjeringen sørger for at tiltakene følges opp, slik at det skal være mulig å vurdere hvordan de virker. For eksempel følges opp lærerspesialistordningen, der ett av målene er å bidra til å beholde dyktige lærere i jobb i klasserommet og skolen gjennom alternative karriereveier. Veiledning av nyutdannede, nytilsatte lærere er et annet innsatsområde som følges opp. Flertallet mener det er viktig at det settes av ressurser og tilrettelegges for flere karriereveier for dyktige pedagoger i skolen. Dette vil virke rekrutterende på læreryrket og bidra til skoleutvikling.

Flertallet vil også trekke frem at departementet følger kontinuerlig med på utviklingen av kompetanse i sektoren gjennom utarbeidelse og vedlikehold av statistikk og kartlegginger. Det gjelder for eksempel både videreutdanningsordningene og tilskuddsordningene for lokal kompetanseutvikling. Flertallet registrerer at departementet mener at det foreløpig ikke er behov for å iverksette ytterligere forskning på de aktuelle rekrutteringstiltakene, men at dette vil bli fortløpende vurdert. Godt voksne lærere har mye erfaring og innehar en

kompetanse som er viktig for skoleverket. Flertallet viser til at det først og fremst er arbeidsgivers ansvar å sørge for gode seniortiltak i skolen, men mener det er viktig at vi gir politiske signaler om at godt voksne lærere er ønsket i skolen, og at vi ser på det som viktig at det sørges for gode seniortiltak lokalt i hver enkelt skole. Gjennom mange år i arbeidslivet opparbeider du deg en kompetanse som vil være svært nyttig, både for elevene, for de nyutdannede og for arbeidsmiljøet. Dette er verdifull kompetanse som må ivaretas.

Flertallet vil også påpeke at gjennom IA-avtalen har kommunene forpliktet seg til å jobbe mot målet om at flere skal stå lenger i jobb. Flertallet vil påpeke at de borgerlige partiene mener at samfunnet bygges best nedenfra, hvor man med kunnskap om lokale muligheter og utfordringer finner de beste tilpasningene og løsningene, og har derfor tillit og forventninger til at kommuner og fylkeskommuner som arbeidsgivere er seg bevisst ansvaret sitt, og bruker mulighetene i avtalen for å nå målsettingen.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti viser til representantforslaget og fremmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen i samarbeid med partene sørge for at skoleeier og skoleledelsen tar i bruk attraktive seniortiltak for at lærere skal kunne stå lenger i jobb.»

«Stortinget ber regjeringen i samarbeid med utdanningsinstitusjonene og forskningsinstitusjonene iverksette forskning om hvilke tiltak som må innføres for å sikre flere kvalifiserte lærere i skolen, og hvordan de kan stå lenger i jobben.»

Finansiering av etter- og videreutdanning

Komiteens flertall, medlemmene fra Høyre, Fremskrittspartiet, Venstre og Kristelig Folkeparti, vil peke på at de alternative statsbudsjettene til de rød-grønne partiene siden regjeringsskiftet i 2013 på ulikt vis tidvis har kuttet eller redusert satsingene til regjeringspartiene og Fremskrittspartiet i videreutdanningsløftet som ble innført. I tillegg til at regjeringen og Fremskrittspartiet la inn omtrent 300 mill. kroner mer enn de rød-grønnes forslag til statsbudsjett i 2014, la Arbeiderpartiet inn om lag 100 mill. kroner mindre enn regjeringspartiene og Fremskrittspartiet i årene 2015 til 2017, Senterpartiet budsjetterte med omtrent 300 mill. kroner mindre i årene 2015 til 2018 og Sosialistisk Venstreparti la inn om lag 840 mill. kroner mindre i årene 2015 til 2019. De andre årene har de ligget omtrent på regjeringens nivå. Flertallet vil peke på at dette samlet sett viser tydelig at de rød-grønne par-

tiene over mange år i opposisjon ikke har prioritert det viktige videreutdanningsløftet skolen har behov for.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet viser til at Arbeiderpartiet i sine alternative budsjetter siden 2013 har foreslått minst like mye til etter- og videreutdanning som Solberg-regjeringen, og i tillegg har foreslått flere nye satsinger og en bredere innretning gjennom blant annet å på sikt innføre kompetansekrav i alle fag for nyutdannede, øke andelen lærere som får økt kompetanse på for eksempel klasseledelse, pedagogisk bruk av digitale læremidler og spesialpedagogikk, samt øke statens andel av finansieringen av videreutdanning i de viktige basisfagene engelsk og norsk til samme andel som i matte og naturfag.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti viser til representantforslaget og fremmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen sørge for at bevilgningene til etter- og videreutdanning for lærere holdes på et høyt nivå i fremtidige forslag til statsbudsjett, slik at det sikres et fortsatt høyt antall plasser til etter- og videreutdanning for lærere.»

Kvalifisering av ansatte i skolen

Komiteens flertall, medlemmene fra Høyre, Fremskrittspartiet, Venstre og Kristelig Folkeparti, viser til at det hele tiden jobbes med tiltak som skal bidra til at det skal være tilstrekkelig mange lærere, og som skal sikre nødvendig faglig og pedagogisk kompetanse. Nord universitet (NU) og Universitetet i Tromsø – Norges arktiske universitet (UiT) utviklet på oppdrag fra Kunnskapsdepartementet en forsøksordning for de som har påbegynt, men ikke fullført lærerutdanning. De som har fullført minst 2,5 år (150 studiepoeng) av lærerutdanningen, kan få et tilrettelagt opplegg for å fullføre fireårig grunnskolelærerutdanning. De fleste personene i målgruppen er allerede tilstilt i undervisningsstilling i skolen, enten i midlertidig stilling (opplæringslova § 10-6) eller på vilkår om å fullføre påbegynt utdanning (opplæringslova § 10-6a). Mange mangler få studiepoeng og få praksisdager for å kunne uteksamineres som lærere. Hver kandidat som uteksamineres, bidrar til å redusere lærermangelen i skolen. De studentene som er tatt opp, har ulike forutsetninger. Noen mangler bare ett fag, og kan fullføre på kort tid. For andre er tidsperspektivet lengre. Forsøksordningen er tidsbegrenset, og alle som skal delta i ordningen, må fullføre fireårig grunnskolelærerutdanning innen 2025.

Ordningen startet opp ved universitetene i Nord-Norge høsten 2019. Høgskolen i Innlandet (HINN), Høgskolen Østfold (HiØ) og Høgskulen på Vestlandet (HVL),

og Samisk høyskole (SH), har fått midler til å utrede og rekruttere til en lignende ordning. HINN tok opp studenter høsten 2020. I løpet av det første året er til sammen om lag 110 studenter tatt opp til ordningen ved HINN, NU og UiT. Nå er 30 personer uteksaminert som lærere og ytterligere 30 kan fullføre i løpet av våren. De øvrige tre høyskolene planlegger å starte opp i 2021. Ordningen løper til 2025. Flertallet er også kjent med arbeidet til Kunnskapsdepartementet hvor man har bedt involverte institusjoner om å kartlegge det videre studentpotensialet i denne ordningen. Studenter i forsøksordningen kan motta stipend fra Utdanningsdirektoratet gjennom utdannings- og rekrutteringsstipendet som direktoratet forvalter. Dette gjelder fra kommende søknadsperiode som startet opp 1. februar 2021. Gjennom denne stipendordningen får stipendmottakere 116 000 kroner for å ta 60 studiepoeng og 58 000 kroner for 30 poeng. Stipendordningen omfatter også tilsatte i skolen som tar praktisk-pedagogisk utdanning (PPU) eller yrkesfaglærerutdanning (YFL) mens de er i arbeid. Ordningen med stipend for å ta PPU eller YFL ble innført i 2015. Det var først et tiltak for å kvalifisere tilsatte i skolen uten godkjent lærerutdanning (utdanningsstipend), deretter en ordning som omfattet rekruttering av personer fra andre yrker (rekrutteringsstipend). I tillegg har det eksistert en egen stipendordning for å rekruttere minoritetsspråklige lærere. De ulike stipendordningene er fra 2021 slått sammen til én og samme stipendordning; utdannings- og rekrutteringsstipend. Det har vært undersøkt om det er mulig å legge til rette for at tilsatte som ikke er kvalifisert for undervisning, og som ikke har begynt på lærerutdanning, skal kunne ta utdanning ved siden av jobb. En femårig grunnskolelærerutdanning er en krevende fulltidsutdanning. Å ta hele utdanningen på deltid vil gi et studieløp som er for langt til at det er gjennomførbart. Tilsatte i grunnskolen som ikke kvalifiserer for PPU, og som har mindre enn 150 studiepoeng fra fireårig lærerutdanning, bør derfor søke seg inn på en ordinær femårig grunnskolelærerutdanning eller lærerutdanning i praktiske og estetiske fag. Utdanningsinstitusjonen er ansvarlig for å eventuelt passe inn tidligere utdanning som kan gi avkortning av utdanningen.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti viser til representantforslaget og fremmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen så snart som mulig komme tilbake til Stortinget med flere tiltak for kvalifisering av kvalifiserte som er ansatt i undervisningsstillinger.»

Veiledningsordningen for nyutdannede lærere

Komiteens flertall, medlemmene fra Høyre, Fremskrittspartiet, Venstre og Kris-

telig Folkeparti, er opptatt av at nyutdannede nytilsatte lærere i barnehage og skole skal få en god overgang fra utdanning til utøving av læreryrket. Rambølls rapport om veiledningsordningen fra 2016 viste at bare seks av ti nyutdannede lærere faktisk fikk veiledning. Flertallet er derfor tilfreds med arbeidet som har fastlagt hvilke prinsipper og forpliktelser som gjelder for veiledning av nyutdannede nytilsatte lærere i barnehage og skole, samt at man har fått på plass en skriftlig faglig veileder om hvordan gode veiledningsordninger kan utformes og gjennomføres lokalt, samt at det er opprettet et utdanningstilbud for veiledere. Dette er viktig for å gi kvalitet, kontinuitet og tydelige rammer for skoleeiere, skoleledere og de som står for gjennomføring av veiledningen. Målet med veiledningsordningen er både å sikre bedre undervisning for elevene, forhindre at nye lærere slutter, og å sikre større likhet i oppfølgingen av nyutdannede nytilsatte uavhengig av skoleeier og hvor i landet man starter i sitt læreryrke. Flertallet synes det er positivt at nyutdannede lærere har en egen bestemmelse i arbeidstidsavtalen for lærere som gir dem rett til redusert undervisningsomfang slik at de skal få bedre tid til å forberede god undervisning.

Flertallet vil understreke at både arbeidsmiljøloven, opplæringsloven og friskoleloven inneholder bestemmelser om arbeidsgivers ansvar for å ivareta arbeidstakerne. Ansvaret for å ivareta nyutdannede nytilsatte lærere på en god måte ligger derfor først og fremst på lokalt nivå. Flertallet mener likevel at det har vært viktig å få på plass nasjonale rammer som skal bidra til at barnehage- og skoleeiere kan utforme gode veiledningsordninger lokalt. Flertallet viser til at regjeringen har varslet at de vil følge opp organisasjonene som har signert dokumentet «Veiledning av nyutdannede nytilsatte lærere i barnehage og skole» og få en evaluering av hvordan prinsippene og forpliktelsene følges opp, og om utviklingen i omfang og kvalitet av veiledningen er god nok. Det er Rambøll som gjennomfører evalueringen.

Flertallet ser frem til denne evalueringen og vil påpeke at det fra forskningen er kartlagt at for å lykkes med god veiledning er det viktig at denne først og fremst holder god kvalitet. Flertallet vil trekke frem at det allerede er en plikt som arbeidsgiver å gi god oppfølging og veiledning av nytilsatte, og vil derfor trekke frem at en egen lovpålagt plikt eller forskriftsfesting som forslagsstillerne tar til orde for, på ingen måte vil være en garanti for at veiledningen blir god. Flertallet viser til høringsinnspillet fra KS, der de er bekymret for at forskriftsfesting vil skape mer byråkrati og flere tidstyver i skolen. Mengden lov- og forskriftsfesting har direkte konsekvenser for tidsbruken i skolen. Flertallet viser til at heller ikke UHR ser forskriftsfesting som et hensiktsmessig virkemiddel. Flertallet vil derfor fremheve nødvendigheten av god dialog med de relevante par-

tene og å dra nytte av erfaringene fra den ovennevnte evalueringen som de viktigste grepene på både kort og lang sikt, og at det derfor ikke er hensiktsmessig å regulere veiledning av nyutdannede nytilsatte lærere gjennom lov eller forskrift med det kunnskapsgrunnlaget man har på nåværende tidspunkt. Flertallet vil for øvrig trekke frem regjeringspartiene og Fremskrittspartiets enighet om budsjettsatsingen på 60 mill. kroner innrettet mot veiledning av nyutdannede lærere. Dette er en satsing som har medført at over 2000 nyutdannede, nyansatte lærere nylig har fått bedre veiledning for skoleåret 2019/2020. Lærerne fordeler seg på 186 kommuner og 49 friskoler. Dette utgjør en sats på om lag 28 000 kroner for hver av disse lærerne. Tilskuddet skal bidra til at skoleeierne i større grad tar sitt ansvar for å gi sine nyutdannede, nytilsatte lærere veiledning.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti viser til at Stortinget vedtok følgende om nasjonale rammer for en veiledningsordning for nyutdannede lærere i 2017, jf. Innst. 182 S (2016–2017):

«Stortinget ber regjeringen i samarbeid med partene utforme nasjonale rammer for en veiledningsordning for nyutdannede lærere som ivaretar at alle nytilsatte omfattes av ordningen, og som gir rom for lokal tilpasning.»

Dette har ikke skjedd i stor nok grad, og disse medlemmer får klare tilbakemeldinger om at ikke alle nytilsatte er omfattet av ordningen. Disse medlemmer viser her til at evalueringen av veiledningsordningen (sluttrapport) kommer snart, men at delrapporten utført av Rambøll på oppdrag fra Utdanningsdirektoratet som kom i mars i 2020, viser at det bare er en svak økning i veiledning. I barnehagen har andelen økt fra 55 til 63 pst., mens den i skolen (grunnskole og videregående samlet) har økt fra 61 til 65 pst. Det er fortsatt stor mangel på kvalifiserte veiledere. Disse medlemmer viser videre til at «Prinsippene og forpliktelsene» som partene undertegnet i 2018, går ut i sommer, og at det etter disse medlemmers syn haster med å forskriftsfeste og utvide veiledningsordningen for nyutdannede lærere, og at det må forskes mer på tiltak for å sikre flere kvalifiserte lærere i skolen og hvordan de kan stå lenger i jobben.

På denne bakgrunn fremmer disse medlemmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen komme tilbake til Stortinget på egnet måte, og senest i forbindelse med revidert nasjonalbudsjett for 2021, med et forslag om forskriftsfesting av den nasjonale veiledningsordningen for nyutdannede lærere og en status for oppfølgingen av avtalen om nasjonale rammer for veiledning.»

Lærer- og lektorstudenter som vikarer

Komiteen vil peke på at lærer- og lektorstudenter kan være et viktig bidrag til å fylle vikarbehovet i skolen, også etter koronaepidemien. Det er skoler og skoleeiere som er ansvarlig for å tilsette vikarer, og komiteen mener det er riktig å tilsette lærerstudenter i disse stillingene dersom man ikke får tak i kvalifiserte lærere som vikarer, og så langt det er forenlig med studentenes studieprogresjon. Komiteen mener det er viktig at en slik vikarordning etableres i nær dialog mellom skoler og utdanningsinstitusjoner slik at man lokalt på det enkelte studiested ivaretar forhold som berører studenter og studieprogresjon. Komiteen er kjent med at det i møte med relevante organisasjoner i sektoren har blitt lagt vekt på at vikarordninger med lærerstudenter er noe som best organiseres på lokalt nivå av den enkelte høyskole eller universitet i samarbeid med kommunene, skolene og barnehagene der studentene har praksis. Slik vil man enklest få systemer for å skille mellom vikartimer og obligatorisk praksis, siden praksis skal være veiledet og vurdert som en del av studiet. Komiteen mener det likevel må være klare retningslinjer og eksempler på «beste praksis» slik at studentene enklest mulig kan benyttes som vikarer.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti viser til representantforslaget og fremmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen legge til rette for at flere lærer- og lektorstudenter skal kunne ta vikartimer i skolen under utdanningen, og sørge for at dette blir en varig ordning også etter koronapandemien.»

Praksisomfang i lærerutdanningen

Komiteens flertall, medlemmene fra Høyre, Fremskrittspartiet, Venstre og Kristelig Folkeparti, vil videre trekke frem at det for regjeringen og Fremskrittspartiet har vært viktig å få plass en lærerutdanning med høy kvalitet i fag og undervisning, som samtidig har tilstrekkelig med praksis slik at man både kan tilegne seg praksiserfaring som kan kobles mot teori, og at man raskt kan få god kunnskap om det å stå i et klasserom og undervise. Ved innføring av femårige grunnskolelærerutdanninger ble det derfor innført en utvidelse av praksisomfanget til minst 110 dager, i gjennomsnitt 22 dager årlig. Dette tilsvarer til sammen 22 uker, eller nesten 1,5 undervisningssemester. Dette er mer enn i våre naboland. Institusjonene kan i tillegg, i samarbeid med skole- og barnehageeiere, avtale mer praksis hvis de finner rom for det. I de nye grunnskolelærerutdanningene er det lagt vekt på praksis i alle fag og praksis av høy kvalitet. Dessuten skal alle masteroppgaver ha en praksistilknytning. På den

måten skal alle kandidater ha grunnlag for en kunnskapsbasert yrkesutøvelse der de anvender forskning i arbeidet med å utvikle sin egen og skolens praksis. Flertallet vil også trekke frem at det for de borgerlige partiene har vært viktig å styrke kvaliteten i praksisfeltet, og at det derfor er satt av 65 mill. kroner til partnerskapsamarbeid om praksis av høy kvalitet, samt at Direktoratet for internasjonalisering og kvalitetsutvikling i høyere utdanning (Diku) siden 2020 har mottatt 15 mill. kroner i året til prosjekter som skal styrke praksis. Flertallet vil også trekke frem at det gjennom tilskuddsordning for lokal kompetanseutvikling er etablert et omfattende samarbeid mellom barnehage- og skoleeiere og universiteter og høyskoler over hele landet, og at dette samarbeidet har som mål å støtte det lokale arbeidet med å utvikle kvalitet i barnehager og skoler. Det er også en målsetting at ordningen skal bidra til å styrke praksisnærhet og relevans i lærerutdanningene.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti viser til representantforslaget og fremmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen styrke praksisandelen i lærerutdanningen og stimulere til lokalt rekrutteringsarbeid i siste del av utdanningen for å få lærerstudenter raskt ut i lærerjobber i kommuner som mangler lærere.»

Praksislærere

Komiteens flertall, medlemmene fra Høyre, Fremskrittspartiet, Venstre og Kristelig Folkeparti, viser til den årlige bevilgningen på 65 mill. kroner som går til bygging av sterke partnerskap om kvalitet i praksis i lærerutdanningene. Dette er et viktig innsatsområde i strategien Lærerutdanning 2025. I samme strategi er det et mål at lærerutdanningsinstitusjonene har tilbud om veilederutdanning rettet mot ulike veiledningsfunksjoner i barnehage og skole. I tråd med strategien har disse partiene sørget for at tilbudene for de som driver ulike former for veiledning i barnehage og skole, er mer samordnet. Fra høsten 2020 har Utdanningsdirektoratet ansvaret for å finansiere 415 studieplasser til videreutdanning i veiledning i studieåret 2021–2022. Praksislærere tar også denne utdanningen. Studieplassene gjelder både lærere i skolen og barnehagelærere. Det er satt av 16 mill. kroner årlig til disse studieplassene, og rammene for utdanningene er oppdatert. Det tilbys nå en felles grunnmodul for veiledning av praksisstudenter, nyutdannede og kollegagrupper og egne moduler for videre spesialisering inn mot hver av disse. Dette gir kandidatene både bredde og spesialisert kompetanse, noe som gjør dem attraktive for flere funksjoner. Videreutdanning etter disse nye rammene startet opp høsten 2020. Det har vært stor interesse for vei-

lederutdanningene i Kompetanse for kvalitet (KFK), og 187 skolelærere fikk innvilget stipend- eller vikarmidler til innværende skoleår. 63 barnehagelærere har fått tilretteleggingsmidler for å ta samme utdanning. En del lærere tar også videreutdanning i veiledning utenfor KFK.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti viser til representantforslaget og fremmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen sikre at flere praksislærere får mulighet til å skaffe seg veilederkompetanse, da det er viktig for studentenes utvikling og møte med yrkeslivet.»

Desentralisert lærerutdanning

Komiteens flertall, medlemmene fra Høyre, Fremskrittspartiet, Venstre og Kristelig Folkeparti, vil peke på de mange satsingene regjeringen har iverksatt for å sikre en god tilgang på desentralisert utdanning i hele landet, både gjennom tilskudd til digitalisering, styrking av UH-sektoren og direkte tilskudd til studiesentre. Flertallet vil også fremheve at regjeringen har varslet at den i tillegg vil legge frem en egen strategi for desentralisert og fleksibel fagskoleutdanning og høyere utdanning før sommeren 2021. Strategien skal tydeliggjøre forventninger til og ambisjoner for det videre arbeidet med denne type utdanning, på kort og lang sikt. Målet med strategien er å øke tilgangen til desentralisert utdanning og gjøre det mulig å studere, uavhengig av livssituasjon og bosted, og sikre rekruttering av lærere i hele landet. Strategien vil ta for seg forslagene som gjelder utdanning i Distriktnæringsutvalgets NOU 2020:12 og Demografiutvalgets NOU 2020:15. Flertallet ser frem til fremleggelse av denne strategien og ser i påvente av dette ikke behov for en egen handlingsplan for desentralisert lærerutdanning. Flertallet mener videre at det er viktig at desentralisert utdanning ikke går på bekostning av kvalitetskravene. Politikken for lærerutdanningen må stille krav til forskningskompetanse, profesjonsfaglig kompetanse og undervisningskvalitet. Alle elever, uavhengig av hvor de bor i landet, fortjener kompetente lærere med lærerutdanning av god kvalitet. Flertallet viser til regjeringens arbeid for å sikre lærere for fremtiden og mener dette må være et pågående og kontinuerlig arbeid. Et samfunn i endring må ha en dynamisk tilnærming til det å søke gode politiske løsninger på slike viktige utfordringer. Fremover vil det være et større behov for desentraliserte utdanninger, og disse medlemmer mener det er viktig at regjeringen fortsetter å søke gode og fleksible løsninger nært folk, noe som regjeringspartiene og Fremskrittspartiet ser frem til blir berørt i den varslede

strategien for desentralisert utdanning. For å avhjelpe fremtidig lærermangel i utkantstrøk må vi fortsette å utdanne lærere til geografiske områder med nåværende eller fremtidig lærermangel.

Flertallet viser til at en desentralisert utdanning har store styrker, og til viktigheten av at denne ikke blir så ordinær at desentralisert mister sin betydning. Alle elever, uavhengig av hvor de bor i landet, fortjener kompetente lærere med lærerutdanning av god kvalitet.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti viser til representantforslaget og fremmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen komme tilbake til Stortinget med en handlingsplan for desentralisert lærerutdanning. Handlingsplanen skal også omfatte studiesentrene.»

Yrkesfaglærerutdanning

Komiteens flertall, medlemmene fra Høyre, Fremskrittspartiet, Venstre og Kristelig Folkeparti, mener det er viktig å sikre et likeverdig og tilgjengelig utdanningstilbud i yrkesfag over hele landet, og viser til de borgerlige partienes oppfølging på dette blant annet gjennom strategien for kompetanseutvikling av yrkesfaglærere, Yrkesfaglærerløftet (2015), og gjennom Meld. St. 14 (2019–2020) Kompetansereformen – Lære hele livet. Flertallet viser til at det årlig utdannes om lag 400 kandidater fra praktisk-pedagogisk utdanning for yrkesfag for trinn 8–13 (PPUY) og den treårige yrkesfaglærerutdanningen (YFL). Universitetene og høyskolene jobber godt med rekruttering til yrkesfaglærerutdanningene. På noen yrkesfagområder er det utfordrende å få nok søkere. Flertallet viser til at som en del av regjeringens satsing på yrkesfag ble Senter for yrkesfag og opplæring i arbeidslivet etablert ved Universitetet i Agder og Kompetansesenter for yrkesfag etablert ved Høgskolen i Oslo og Akershus, nå OsloMet. Senteret i Agder skal drive videreutvikling av yrkesopplæringen i skole og arbeidsliv, i samarbeid med fylket. Senteret vil gi faglig og økonomisk støtte til utprøving av nye metoder, læremidler, undervisningsopplegg og vurderingsformer og følge opp aktiviteter i forskningsgruppen tilknyttet senteret. Senteret ved OsloMet skal bidra til vekst og fornying av arbeid og læring på arbeidsplassen, og til utvikling av fremtidsrettet kompetanse. Kompetansesenteret skal være et miljø der studenter, bedrifter og arbeidsliv kan få nødvendig kompetanseutvikling innenfor det yrkesfaglige feltet.

Flertallet er i denne sammenheng kjent med at blant annet OsloMet, som landets største aktør når det gjelder yrkesfaglærerutdanning, tilbyr YFL, PPUY og en

rekke videreutdanninger og masterstudier for yrkesfaglærere. Fleksibel utdanning er en term som dekker desentraliserte, nettbaserte og samlingsbaserte studier, samt deltidsstudier. Alle disse studietilbudene ved OsloMet innenfor yrkesfaglærerutdanning er organisert fleksibelt. Noen er rene nettstudier, mens andre har samlingsdager eller samlingsuker på campus i tillegg til aktivitet via nett. OsloMet rekrutterer nasjonalt til disse studiene og har studenter fra hele landet. OsloMet har over flere år også gjennomført desentralisert YFL i andre fylker innenfor en rekke fagfelt, i samarbeid med fylkeskommunene, og planlegger å fortsette med det. Flertallet vil videre peke på at de borgerlige partiene i budsjettene har satt av ekstra midler for fleksible utdanningstilbud som forvaltes gjennom Diku, og hvor man har opprettet søknadsbaserte ordninger for universiteter og høyskoler for støtte til utvikling og drift av fleksible utdanningstilbud. Flertallet vil også trekke fram satsingen fra de borgerlige partiene, hvor det er innført en stipendordning som skal stimulere til at flere kvalifiserer seg til å bli yrkesfaglærere. I 2020 godkjente Utdanningsdirektoratet 417 søknader om stipend til yrkesfaglærerutdanningene YFL og PPUY. Desentralisert ordning for kompetanseutvikling innenfor yrkesfag ble innført høsten 2019, og flertallet vil blant annet trekke fram at det er innført en ordning hvor fylkeskommunene mottar statlige midler til å drive kompetanseutvikling lokalt. Fylkeskommunene skal samarbeide med relevante aktører i sitt fylke, og hospiteringsordninger mellom bedrift og lærere på yrkesfaglig utdanningsprogram på videregående skoler inngår i denne ordningen. Flertallet vil også trekke fram den rollen fagskolene vil kunne ha i å bidra til utdanningen av flere yrkesfaglærere i universitets- og høyskolesektoren, noe som både vil kunne bidra til rekrutteringen og være et positivt tilskudd til rollen som fagskolene har som tertiært utdanningstilbud. Flertallet har merket seg at regjeringen har varslet en kommende strategi for høyere yrkesfaglig utdanning, og flertallet vil trekke fram at dette passer godt inn i rekken av de borgerlige partienes store satsinger på fagskolene og den rollen fagskolene er tiltenkt i utdanningssystemet vårt. Flertallet mener det bør vurderes hvordan fagskolene kan bidra til utdanningen av yrkesfaglærere ved universiteter og høyskoler.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti understreker at mange yrkesfaglærere ikke har en fullført lærerutdanning. Disse medlemmer viser til en kartlegging av status og behov for lærerutdanning for yrkesfag som viser at i 2014 manglet omtrent 1 000 yrkesfaglærere som jobbet i skolen, formell lærerutdanning (Grande, Lyckander, Landro og Rokkones, 2014).

Mange yrkesfaglærere faller også utenfor de etablerte ordningene for etter- og videreutdanning. Disse medlemmer mener at det fortsatt er behov for å etablere en helhetlig strategi for kompetanseheving for yrkesfaglærere. Det må også utvikles flere gode og treffsikre mastertilbud for yrkesfaglærere, i tillegg til etterutdanning og hospitering som skal skje i nært samarbeid med arbeidslivet. Disse medlemmer mener at finansieringen av yrkesfaglærerutdanningen må sees på som en del av den gjennomgangen av finansieringssystemet for universitets- og høyskolesektoren som disse partiene flere ganger har tatt til orde for. Disse medlemmer mener også at mer midler må øremerkes til desentraliserte studietilbud, og viser her til de respektive partienes egne forslag i statsbudsjettet for 2021, jf. Innst. 12 S (2020–2021).

Disse medlemmer viser til representantforslaget og fremmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen styrke og utvikle det desentraliserte yrkesfaglærerutdanningstilbudet for å sikre et likeverdig og tilgjengelig utdanningstilbud over hele landet og gi yrkesfaglærere mulighet til å hospitere i arbeidslivet.»

Lærere i praktiske og estetiske fag

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti mener at lærerne i grunnskolen bør ha høy og relevant fagkompetanse. En bekymringsfull andel av lærerne som underviser i estetiske fag i dag, har imidlertid ingen faglig fordypning i fagene. Disse medlemmer viser til SSBs «Rapport om kompetanse i grunnskolen» fra 2019, som gjør det klart at seks av ti lærere som underviser i musikk på småskoletrinnet, mangler studiepoeng i faget. Tilsvarende andel er 22 pst. for lærere som underviser på ungdomstrinnet. Omtrent halvparten av lærere som underviser i musikk på mellomskoletrinnet, mangler studiepoeng. Videre viser disse medlemmene til at den samme tendensen gjelder for lærere som underviser i kunst og håndverk. Seks av ti lærere som underviser i kunst og håndverk på ungdomstrinnet har 60 studiepoeng eller mer i faget, det samme gjelder over halvparten av lærerne som underviser på flere hovedtrinn. En av fire lærere som underviser på mellomtrinnet, har tilsvarende antall studiepoeng, mens det til sammenligning kun er 12 pst. av lærere som underviser på småskoletrinnet, som har 60 studiepoeng eller mer i kunst og håndverk.

Disse medlemmer fremmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen komme tilbake til Stortinget med forslag om å innføre kompetansekrav også for de praktiske og estetiske fagene i skolen.»

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet viser til at Arbeiderpartiet tidligere har tatt til orde for at det på sikt bør innføres kompetansekrav i alle fag for nyutdannede lærere.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti mener at de praktiske og estetiske fagene i skolen må styrkes, og at grunnopplæringen må gi elevene erfaringer med og muligheter for utvikling innenfor et bredt spekter av fagområder, enten de skal inn i høyere utdanning eller ut i et yrke. Disse medlemmer mener at for eksempel kulturskolens lærere, eller andre med fullført kunst- og kulturutdanning, kan være en viktig ressurs for grunnskolen undervisning gjennom f. eks. felles prosjekter og bidra til å styrke kunst- og kulturopp-læringen i grunnskolen som sådan. Disse medlemmer viser til at mange kulturskolelærere underviser både i grunnskolen og i den videregående skole allerede. Disse medlemmer mener det er grunn til å tro at flere personer med fullført kunst- og kulturutdanning kan bidra i enda større grad i de estetiske fagene i grunnskolen.

Disse medlemmer fremmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen etablere flere tilbud om relevante praktisk-pedagogiske utdanninger for personer med fullførte kunst- og kulturutdanninger som kan gjøre dem kvalifiserte til å undervise i relevante estetiske fag i grunnskolen.»

Komiteens flertall, medlemmene fra Høyre, Fremskrittspartiet, Venstre og Kristelig Folkeparti, viser til at lærere i kulturskolen allerede kan få videreutdanning gjennom regjeringspartienes og Fremskrittspartiets videreutdanningssatsing i «Kompetanse for kvalitet». Flertallet vil også trekke frem at denne satsingen har medført at det nå videreutdannes flere lærere innenfor praktisk-estetiske fag enn det totale antallet som fikk videreutdanning årlig under den rød-grønne regjeringen. Flertallet vil også trekke frem at det er unntak fra masterkravet ved opptak til praktisk-pedagogisk utdanning for søkere med bachelor i utøvende og skapende kunsthøgskole, og at kulturskolelærere normalt faller inn under denne gruppen. Flertallet viser videre til at unntak fra masterkravet ved opptak til PPU innenfor bredden av de praktiske og estetiske fagene gjelder til 2025.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti viser til Innst. 179 S (2017–2018), der utdannings- og forskningskomiteen i forbindelse med behandlingen av Meld. St. 28 (2015–2016) ba regjeringen om å legge fram en plan for hvordan de praktisk-estetiske fagene i skolen kan styrkes på kort og lang sikt, og om at en slik plan også må omhandle rekruttering av

kvalifiserte lærere til de praktisk-estetiske fagene. I Innst. 179 S (2017–2018) skrev komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti at de så frem til at en slik plan blir presentert for Stortinget så raskt som mulig, men disse medlemmer kan ikke se at dette arbeidet i tilstrekkelig grad er fulgt opp. I Innst. 179 S (2017–2018) mente komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti videre at det er viktigere å få lærere med formell kompetanse, både faglig og pedagogisk, enn at alle skal ha master for å kunne starte på PPU og kvalifisere til å bli lærer i disse fagene i skolen. Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Senterpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Kristelig Folkeparti, fremmet i Innst. 179 S (2017–2018) en tilråding om at Stortinget skulle be regjeringen om å sikre at kandidater med bachelor i praktiske og estetiske fag fortsatt kan gis unntak fra krav om mastergrad og kan tas opp til PPU. På bakgrunn av innstillingen fattet Stortinget følgende vedtak:

«Stortinget ber regjeringen sikre at bachelor i praktiske og estetiske fag (180 studiepoeng) kvalifiserer for opptak til praktisk-pedagogisk utdanning (PPU).»

Forslag fra mindretall

Forslag fra Arbeiderpartiet, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti:

Forslag 1

Stortinget ber regjeringen legge fram en egen stortingsmelding om rekruttering av lærere og skoleledere med konkrete tiltak for å sikre nok kvalifiserte lærere og ledere i skolen i hele grunnopplæringen, inkludert en oversikt over det totale behovet for nye lærere og skoleledere og behovet for videreutdanning av lærere som i dag ikke innfrir nye kompetansekrav.

Forslag 2

Stortinget ber regjeringen sørge for en helhetlig og god politikk for rekruttering til lærerutdanningene ved universitetene og høyskolene, som sikrer nok lærerutdannede med høy forskningskompetanse og oppdatert profesjonskompetanse.

Forslag 3

Stortinget ber regjeringen starte opp en nasjonal rekrutteringskampanje spesielt rettet mot å rekruttere flere menn til læreryrket.

Forslag 4

Stortinget ber regjeringen erstatte firerkravet i matematikk for opptak til grunnskolelærerutdanningen med bredere og mer treffsikre opptakskrav som sikrer at

lærerstudenter har tilstrekkelig faglig kompetanse, for eksempel krav om økt snittkarakter.

Forslag 5

Stortinget ber regjeringen stoppe «avskiltingen» av lærere med tilbakevirkende kraft, ved å fremme forslag om endring av opplæringslova og friskolelova slik at det gjeninnføres unntak fra kompetansekravet i undervisningsfag for allmennlærere som oppfylte kravene for å bli ansatt i undervisningsstilling. Dette skal inkludere allmennlærere som har påbegynt utdanningen før 1. januar 2014.

Forslag 6

Stortinget ber regjeringen iverksette målrettede tiltak for å få tilbake «reservestykken» av lærere som jobber utenfor skoleverket, og komme tilbake til Stortinget på egnet måte.

Forslag 7

Stortinget ber regjeringen i samarbeid med partene sørge for at skoleeier og skoleledelsen tar i bruk attraktive seniortiltak for at lærere skal kunne stå lenger i jobb.

Forslag 8

Stortinget ber regjeringen i samarbeid med utdanningsinstitusjonene og forskningsinstitusjonene iverksette forskning om hvilke tiltak som må innføres for å sikre flere kvalifiserte lærere i skolen, og hvordan de kan stå lenger i jobben.

Forslag 9

Stortinget ber regjeringen sørge for at bevilgningene til etter- og videreutdanning for lærere holdes på et høyt nivå i fremtidige forslag til statsbudsjett, slik at det sikres et fortsatt høyt antall plasser til etter- og videreutdanning for lærere.

Forslag 10

Stortinget ber regjeringen så snart som mulig komme tilbake til Stortinget med flere tiltak for kvalifisering av ukvalifiserte som er ansatt i undervisningsstillinger.

Forslag 11

Stortinget ber regjeringen komme tilbake til Stortinget på egnet måte, og senest i forbindelse med revidert nasjonalbudsjett for 2021, med et forslag om forskriftsfesting av den nasjonale veiledningsordningen for nyutdannede lærere og en status for oppfølgingen av avtalen om nasjonale rammer for veiledning.

Forslag 12

Stortinget ber regjeringen legge til rette for at flere lærer- og lektorstudenter skal kunne ta vikartimer i sko-

len under utdanningen, og sørge for at dette blir en varig ordning også etter koronapandemien.

Forslag 13

Stortinget ber regjeringen styrke praksisandelen i lærerutdanningen og stimulere til lokalt rekrutteringsarbeid i siste del av utdanningen for å få lærerstudenter raskt ut i lærerjobber i kommuner som mangler lærere.

Forslag 14

Stortinget ber regjeringen sikre at flere praksislærere får mulighet til å skaffe seg veilederkompetanse, da det er viktig for studentenes utvikling og møte med yrkeslivet.

Forslag 15

Stortinget ber regjeringen komme tilbake til Stortinget med en handlingsplan for desentralisert lærerutdanning. Handlingsplanen skal også omfatte studientrene.

Forslag 16

Stortinget ber regjeringen styrke og utvikle det desentraliserte yrkesfaglærerutdanningstilbudet for å sikre et likeverdig og tilgjengelig utdanningstilbud over hele landet og gi yrkesfaglærere mulighet til å hospitere i arbeidslivet.

Forslag 17

Stortinget ber regjeringen komme tilbake til Stortinget med forslag om å innføre kompetansekrav også for de praktiske og estetiske fagene i skolen.

Forslag 18

Stortinget ber regjeringen etablere flere tilbud om relevante praktisk-pedagogiske utdanninger for personer med fullførte kunst- og kulturutdanninger som kan gjøre dem kvalifiserte til å undervise i relevante estetiske fag i grunnskolen.

Komiteens tilråding

Komiteens tilråding fremmes av komiteens medlemmer fra Høyre, Fremskrittspartiet, Venstre og Kristelig Folkeparti.

Komiteen har for øvrig ingen merknader, viser til representantforslaget og råar Stortinget til å gjøre følgende

v e d t a k :

Dokument 8:85 S (2020–2021) – Representantforslag fra stortingsrepresentantene Torstein Tvedt Solberg, Nina Sandberg, Jorodd Asphjell, Marit Arnstad, Marit Knutsdatter Strand og Mona Fagerås om et krafttak mot lærermangel i skolen – vedtas ikke.

Oslo, i utdannings- og forskningskomiteen, den 17. mars 2021

Roy Steffensen

leder

Kent Gudmundsen

ordfører

**DET KONGELIGE
KUNNSKAPSDEPARTEMENT**

Kunnskaps- og integreringsministeren

Stortinget
Karl Johansgate 22
0026 OSLO

Deres ref

Vår ref

Dato

21/15-

22. januar 2021

Vurdering av representantforslag 8:85 S (2020-2021) om et krafttak mot lærermangel i skolen

Regjeringen er svært opptatt av å utdanne dyktige lærere og sikre nok lærere til skolen. Jeg mener at gode lærere er det viktigste for elevenes læring. En langsiktig satsing på kvalitet er sentralt når det gjelder å rekruttere og beholde lærere. Jeg er enig med forslagsstillerne i at det krever innsats på mange områder å ha en stabil og god rekruttering til alle lærerutdanningene og få lærere til å stå i yrket. Jeg mener vi har gode strategier og tiltak på plass for å ta vare på dette.

Lærernormen har sikret flere lærere – som igjen gir mer tid til hver enkelt elev. Det er i dag mer enn 6300 flere lærerårsverk til undervisning i grunnskolen enn i 2007. Nærmere 5000 av disse brukes til undervisning på barnetrinnet.

Til tross for innføringen av lærernormen og flere lærere i undervisningen, er andelen lærerårsverk som ikke oppfyller kompetansekravene for tilsetting, på vei ned, og er i dag på 3,6 prosent. Vi har hevet kvaliteten på undervisningen gjennom faglige ferdypningskrav og regjeringens store satsning på videreutdanning har gitt over 40 000 lærere tilbud om videreutdanning. Et resultat av dette er blant annet at vi i dag har 12 000 færre lærere som ikke oppfyller kompetansekravene i de prioriterte fagene engelsk, matematikk, norsk, norsk tegnspråk og samisk sammenlignet med 2015.

Flere møter til lærerutdanning enn tidligere, og flere gjennomfører. De siste tre årene var det i gjennomsnitt 308 flere studenter som møtte til grunnskolelærerutdanning enn i 2013 og 1185 flere enn i 2008. Dette er en økning på henholdsvis 11 og 61 prosent. Av de som begynte på grunnskolelærerutdanning i 2013, hadde 1700 gjennomført etter seks år. Dette er 443 flere enn kullet som begynte på utdanningen i 2008, og 532 flere enn de som begynte i

2007. I 2019 og 2020 ble det uteksaminert henholdsvis 1983 og 1894 grunnskolelærere. Til sammenlikning ble det uteksaminert 1281 i 2013. Blant studentene som startet grunnskolelærerutdanningen i 2012, hadde 20,6 prosent falt fra etter ett år. Av kullet som startet i 2018, hadde 15,8 prosent falt fra etter ett år.

Forslaget fra representantene inneholder 16 punkter. Punktene 1, 8 og 12 handler om rekruttering til lærerutdanning og er kommentert samlet. Punktene 5 og 6 handler om å få lærere til å stå lenger i jobb og er også kommentert samlet.

Kommentarer til forslag 1, 8 og 12 samlet

Rekruttering av lærere er en viktig sak for regjeringen. Hovedansvaret ligger hos universiteter og høyskoler og hos arbeidsgiverne. Rekruttering til lærerutdanning er en viktig del av strategien *Lærerutdanning 2025 – Nasjonal strategi for kvalitet og samarbeid i lærerutdanningene* som er utarbeidet av Kunnskapsdepartementet i samarbeid med de viktigste aktørene innen lærerutdanning. Strategien ble lansert i 2017 og skal virke fram til 2025. Den skal være samlende og mobiliserende på alle som er involvert i lærerutdanning. Målene i strategien blir fulgt opp gjennom ulike samarbeidsfora.

Regjeringen mener det viktige framover er en tett oppfølging av strategiarbeidet. En stortingsmelding om rekruttering midt i strategiperioden vil ikke være hensiktsmessig ressursbruk. Det er enighet om målene for rekruttering, og jeg er ikke sikker på at en melding vil gi en merverdi.

Oversikt over behovet for nye lærere og for videreutdanning av lærere som ikke innfrir kompetansekravene, blir fulgt opp kontinuerlig gjennom framskrivinger og statistikk innhentet av Kunnskapsdepartementet. I mars 2021 kommer en ny framskriving av framtidig lærerbehov. Tidligere har vi sett at framskrivinger er usikre, og at små endringer i forutsetningene kan gi store utslag for framskrevet lærerbehov. Framskrivinger kan gi oss en pekepinn om lærerbehovet i framtiden, men eventuelle endringer i faktorer som fødselsrate og antall utdannede lærere kan ha stor betydning for varslet lærerbehov. Derfor må framskrivingene brukes med varsomhet.

Regjeringen er opptatt av flere mannlige lærere i barnehagen og på de lavere klassetrinnene i skolen. I 2018 satte departementet ut et oppdrag til Senter for profesjonsstudier (SPS) ved OsloMet – Storbyuniversitetet (OsloMet) om å fremskaffe et kunnskapsgrunnlag om rekruttering av menn til GLU 1–7. Forskningsrapporten, som forelå i 2019, ga anbefalinger om hvilke typer tiltak som påvirker menns utdanningsvalg. Rollemodeller for kjønnsutypiske utdanningsvalg og det å gi gutter erfaring med å arbeide med barn inngår i forslag til større tiltakspakker som er anbefalt i rapporten.

Regjeringen har gitt 11 millioner til et nasjonalt prosjekt ved Høgskulen på Vestlandet (HVL). HVL skal arbeide med å følge opp tiltak i SPS-rapporten i det nasjonale arbeidet med å rekruttere mannlige søkere til GLU 1–7 og til barnehagelærerutdanningen. Prosjektet involverer flere lærerutdanningsinstitusjoner og relevante instanser, og er utviklet i samarbeid

mellom fagmiljøene i lærerutdanning og partene. I oppdraget inngår også å legge til rette for at prosjektet ivaretar et nasjonalt informasjonsarbeid som er synlig i riksdekkende og sosiale medier, og som kan bidra til en positiv omtale av læreryrket. Oppdraget skal omfatte rekruttering av personer med innvandrerbakgrunn. Prosjektet skal evalueres og erfaringene skal spres.

I tillegg er det innført en ordning der deler av studielånet til grunnskolelærer- og lektorstudenter blir slettet dersom de arbeider i skolen i en opptjeningsperiode etter studiene.

Kommentarer til forslag 2

Opptakskravene til lærerutdanning skal gi trygghet for at søkerne har nødvendige forutsetninger for å gjennomføre utdanningen. Opptakskrav bør være enhetlige og forutsigbare. Karakterkrav i matematikk var varslet i regjeringsplattformen i 2013, og søkerne har hatt tid til omstilling. Å endre kravene nå, vil gå ut over forutsigbarheten for den enkelte søker.

Ved innføring av firerkravet for opptak til grunnskolelærerutdanning (GLU) og lektorutdanning, lagde Kunnskapsdepartementet prognoser som viste at med opptakskrav basert bare på høyere gjennomsnittskarakter (40 skolepoeng) ville vi få færre kvalifiserte søkere, enn med dagens krav. Da firerkravet ble innført i 2016, gikk tallene for studenter som møtte til studiestart på lektor- og grunnskolelærerutdanningene mindre ned enn fryktet. Siden 2018 har møttallene samlet sett ligget på et høyere nivå enn før firerkravet ble innført.

Opptakskravene skal bidra til at de som blir tatt opp, klarer å gjennomføre utdanningen og bli gode lærere. Studenter med gode karakterer fra videregående skole har bedre forutsetninger for å gjennomføre høyere utdanning. Etter at det kom karakter- og poengkrav til lærerutdanning i 2005, har andelen studenter som gjennomfører utdanningen innen seks år, tatt seg opp med om lag 10 prosentpoeng. De siste årene har frafallet tidlig i lærerutdanningene gått ned.

Undersøkelser har over tid avdekket for dårlige forkunnskaper i matematikk blant lærerstudenter, og stryktallene i faget har vært høye. Matematikk er obligatorisk i GLU 1–7 og alle kandidatene får undervisningskompetanse i dette faget. Studenter i GLU 5–10 og i lektorutdanning kan velge matematikk. Gode grunnleggende ferdigheter i matematikk er en fordel også i andre fag.

Det er større rekrutteringsutfordringer til GLU 1–7 enn til GLU 5–10. Ved siste opptak har forskjellene jevnet seg noe ut. Vi risikerer likevel å forsterke kjente utfordringer dersom firerkravet opprettholdes for opptak til GLU 1–7, men fjernes for opptak til GLU 5–10.

Kommentarer til forslag 3

Det er godt dokumentert at lærernes kompetanse er av stor betydning for elevenes læring. Kompetansekravene sikrer at de som underviser i grunnskolen, har relevant kompetanse i

fagene de underviser i. At lærerne har riktig og tilstrekkelig kompetanse, er viktig for at elevene får opplæring med høy kvalitet.

Kompetansekravene for å undervise i grunnskolen ble innført i 2015. Kravene innebærer at lærere som underviser i norsk, matematikk, engelsk, norsk tegnspråk og samisk skal ha minst 30 studiepoeng i faget på barnetrinnet og 60 studiepoeng på ungdomstrinnet. Regjeringen og flertallet på Stortinget har ønsket kravene.

Samtidig ble det tatt inn i loven at de som har fullført allmennlærerutdanningen, og de som kunne tilsettes før 1. januar 2014, har dispensasjon fra kompetansekravet for å undervise, fram til 1. august 2025. I tiden fram til dette skal det være mulig for lærere som underviser i fagene norsk, matematikk, engelsk, norsk tegnspråk og samisk å ta nødvendig videreutdanning. Regjeringen har satt i gang en kraftig satsing på videreutdanning. Siden 2015 har opp mot 16 700 lærere fått tilbud om videreutdanning i matematikk, engelsk og norsk. De siste tre årene har mer enn 4 000 lærere fått tilbud i disse fagene årlig. Skoleeierne fikk ti år på seg til å oppfylle kravet, og må arbeide for dette gjennom planlegging, bevisst rekruttering og bruk av videreutdanningssystemet. Det er ingen lærere som mister muligheten til å være lærer med innføringen av nye kompetansekrav. Etter 2025 kan lærerne fortsatt undervise, bare ikke i de fagene de mangler tilstrekkelig formell kompetanse i.

Kommentarer til forslag 4

Mange lærere som ikke lenger er sysselsatt i skolen, bruker sin kompetanse i skolesektoren og i næringer der lærerutdanning er særlig relevant, for eksempel i arbeid med utdanning i andre stillinger i offentlig sektor. 18 prosent er sysselsatt i øvrige næringer. Lærere som har sluttet i skolen, melder at tid til å gjøre en god jobb, med økt faglig handlingsrom og mindre byråkrati, er viktig for at de skal søke seg tilbake til læreryrket. På sikt kan tiltak som lærernormen gi økt lærertetthet og mer tid og bedre muligheter til å følge opp elevene på en god måte. Dette kan bidra til å rekruttere og beholde lærere.

Fra 2017/2018 har det vært mulig for lærere som ikke er ansatt i skolen, å ta videreutdanning innenfor tilbudene i Kompetanse for kvalitet (KFK). Tidligere har omkring 40 lærere benyttet denne muligheten hvert år. I inneværende periode er det 60 lærere som benytter dette.

Kommentarer til forslag 5 og 6 samlet

Å rekruttere og beholde lærere er en viktig sak for regjeringen. De siste årene har regjeringen satset stort på å sikre muligheter for interessante og attraktive faglige karriereveier og faglig utvikling for lærere, som for eksempel lærerspesialistordningen, videreutdanning og offentlig sektor-ph.d. for lærere. Dette kan også bidra til at seniorlærere vil ønske å stå lenger i jobb. Strategiene *Lærerloftet* fra 2014 og *Lærerutdanning 2025* viser regjeringens ambisjoner og tiltak for å sikre flere kvalifiserte lærere i skolen. Regjeringen sørger for at tiltakene følges opp og evalueres, slik at det skal være mulig å vurdere hvordan de virker. For eksempel følges opp lærerspesialistordningen, der ett av målene er å bidra til å beholde dyktige lærere i jobb i klasserommet og skolen gjennom alternative karriereveier.

Veiledning av nyutdannede nytilsatte lærere er et annet innsatsområde som følgeevalueres. Regjeringen følger også kontinuerlig med på utviklingen av kompetanse i sektoren gjennom statistikk og kartlegginger. Det gjelder både videreutdanningsordningene og tilskuddsordningene for lokal kompetanseutvikling. Departementet har innhentet kunnskapsgrunnlag om rekruttering til lærerutdanning, særlig om rekruttering av menn. Tiltak knyttet til dette skal også evalueres. Regjeringen mener at det foreløpig ikke er behov for å iverksette ytterligere forskning, men vil fortløpende vurdere behovet.

Det er først og fremst arbeidsgivers ansvar å sørge for gode seniortiltak i skolen. Det inngår også i avtaleverket for lærere i arbeidstidsavtalen punkt 6, om "livfasetiltak".

Gjennom IA-avtalen har også kommunene forpliktet seg til å jobbe mot målet om at flere skal stå lenger i jobb. Regjeringen har tiltro til at kommuner og fylkeskommuner som arbeidsgivere er bevisst ansvaret sitt, og bruker mulighetene i avtalen for å nå målsettingen.

Kommentarer til forslag 7

Regjeringen har lagt seg på et høyt nivå i bevilgningene til etter- og videreutdanningsordningene. Det har vært en betydelig satsning de senere årene sammenlignet med 2013 og tidligere. De fremtidige bevilgningene kommer departementet tilbake til i de årlige budsjettprosessene.

I fjor fikk mer enn fem ganger så mange lærere tilbud om videreutdanning i norsk, matematikk og engelsk som i 2013. Med vårt høye tempo har regjeringen ambisjoner om å gi 40 000 lærere tilbud om videreutdanning i disse fagene før 2025.

Kommentarer til forslag 9

Alle elever skal møte godt kvalifiserte lærere i klasserommet. Å sikre dette er høyt prioritert av regjeringen. Vi arbeider hele tiden for at det skal være tilstrekkelig mange lærere, og for at lærerne skal ha nødvendig faglig og pedagogisk kompetanse.

Nord universitet (NU) og Universitetet i Tromsø – Norges arktiske universitet (UiT) utviklet på oppdrag fra regjeringen, en forsøksordning for de som har påbegynt, men ikke fullført lærerutdanning. De som har fullført minst 2,5 år (150 studiepoeng) av lærerutdanningen, kan få et tilrettelagt opplegg for å fullføre fireårig grunnskolelærerutdanning. De fleste personene i målgruppen er allerede tilsatt på dispensasjon i undervisningsstilling i skolen. Mange mangler få studiepoeng og få praksisdager for å kunne uteksamineres som lærere. Hver kandidat som uteksamineres, bidrar til å redusere lærermangelen i skolen.

Ordringen startet opp ved universitetene i Nord-Norge høsten 2019. Høyskolene i Innlandet (INN), Østfold (HiØ) og Vestlandet (HVL), og Samisk høgskole (SH), har fått midler til å utrede og rekruttere til ordningen. INN tok opp studenter høsten 2020. I løpet av det første året er til sammen om lag 110 studenter tatt opp til ordningen ved INN, NU og UiT. Over 15 er uteksaminert som lærere og flere ventes i løpet av kort tid. De øvrige tre høyskolene

planlegger å starte opp i 2021. Ordningen løper til 2025. Departementet har bedt involverte institusjoner om å kartlegge studentpotensial i denne ordningen.

Studenter i forsøksordningen kan motta stipend fra Utdanningsdirektoratet gjennom utdannings- og rekrutteringsstipendet som direktoratet forvalter. Dette gjelder fra kommende søknadsperiode som starter opp 1. februar 2021. Gjennom denne stipendordningen får stipendmottakere 116 000 kroner for å ta 60 studiepoeng og 58 000 kroner for 30 poeng. Stipendordningen omfatter også tilsatte i undervisningsstilling som tar praktisk-pedagogisk utdanning (PPU) eller yrkesfaglærerutdanning (YFL) mens de er i arbeid. Ordningen med stipend for å ta PPU eller YFL ble innført i 2015. Det var først et tiltak for å kvalifisere ansatte i undervisningsstilling uten godkjent lærerutdanning (utdanningsstipend), deretter en ordning som omfattet rekruttering av personer fra andre yrker (rekrutteringsstipend). I tillegg har det eksistert en egen stipendordning for å rekruttere minoritetsspråklige lærere. De ulike stipendordningene er fra 2021 slått sammen til én og samme stipendordning; utdannings- og rekrutteringsstipend.

Det har vært undersøkt om det er mulig å legge til rette for at tilsatte som ikke er kvalifisert for undervisning, og som ikke har begynt på lærerutdanning, skal kunne ta utdanning ved siden av jobb. En femårig grunnskolelærerutdanning er en krevende fulltidsutdanning. Å ta hele utdanningen på deltid vil gi et studieløp som er for langt til at det er gjennomførbart. Tilsatte i grunnskolen som ikke kvalifiserer for PPU, og som har mindre enn 150 studiepoeng fra fireårig lærerutdanning, bør derfor søke seg inn på en ordinær femårig grunnskolelærerutdanning eller lærerutdanning i praktiske og estetiske fag. Utdanningsinstitusjonen er ansvarlig for å eventuelt passe inn tidligere utdanning som kan gi avkortning av utdanningen.

Kommentarer til forslag 10

De nasjonale rammene for veiledning av nyutdannede nytilsatte lærere i barnehage og skole består av tre elementer:

- prinsipper og forpliktelser for veiledning av nyutdannede nytilsatte lærere i barnehage og skole
- en skriftlig faglig veileder om hvordan gode veiledningsordninger kan utformes og gjennomføres lokalt
- et utdanningstilbud for veiledere

Regjeringen er opptatt av at alle nyutdannede nytilsatte lærere skal få en god overgang fra utdanning til yrke, slik at de fortsetter å arbeide i barnehage og skole. Både arbeidsmiljøloven, opplæringsloven og friskoleloven inneholder bestemmelser om arbeidsgivers ansvar for å ivareta arbeidstakerne. Ansvar for å ivareta nyutdannede nytilsatte lærere på en god måte, ligger derfor først og fremst på lokalt nivå. Vårt mål er at de nasjonale rammene skal bidra til at barnehage- og skoleeiere kan utforme gode veiledningsordninger lokalt.

Jeg vil våren 2021 gå i dialog med organisasjonene som har signert dokumentet *Veiledning av nyutdannede nytilsatte lærere i barnehage og skole*. I dette dokumentet uttrykker vi ambisjoner for hvordan veiledning skal gjennomføres. Vi ble sammen enige om å gjennomføre en evaluering om hvordan vi følger opp prinsippene og forpliktelsene, og om utviklingen i omfang og kvalitet av veiledningen. Det er Rambøll som gjennomfører evalueringen, og sluttrapporten skal etter planen foreligge våren 2021. Evalueringen skal, sammen med andre erfaringer underveis, danne grunnlag for partenes vurdering av om prinsippene og forpliktelsene skal revideres og videreføres. Vi skal også vurdere om det er andre tiltak som bør settes i verk som en del av de nasjonale rammene.

I dagens regelverk finnes det ingen lovfestet plikt for barnehage- og skoleeiere til å tilby nyutdannede nytilsatte lærere veiledning. Regelverket gir heller ikke den nytilsatte noen lovfestet rett til veiledning. Forslagsstillerne ber om at det forskriftsfestes en nasjonal veiledningsordning for nyutdannede lærere. Dette forutsetter imidlertid et lovarbeid i tillegg til forskriftsarbeidet. Det finnes i dag ingen hjemmel i lovverket for å lage forskriftsregler om dette.

Vi vet fra forskning at det er viktig at veiledningen holder god kvalitet. En lovpålagt plikt eller forskriftsfesting er ingen garanti for at veiledningen blir god. På bakgrunn av dette, og at vi må ha tid til god dialog med de relevante partene, mener jeg at det ikke er hensiktsmessig å regulere veiledning av nyutdannede nytilsatte lærere gjennom lov eller forskrift nå.

Kommentarer til forslag 11

Jeg er enig i at lærer- og lektorstudenter kan være et viktig bidrag til å fylle vikarbehovet i skolen, også etter koronaepidemien. Det er skoler-/skoleeiere som er ansvarlig for å tilsette vikarer. Vikartimer i studietiden må ikke gå ut over progresjonen i studiet. Obligatorisk undervisning kan legge begrensning for fleksibiliteten til studentene. Derfor krever en slik vikarordning nær dialog mellom skoler og utdanningsinstitusjoner, om forhold som berører studenter og studieprogresjon.

Lærerstudenter som vikarer har nylig vært diskutert på et møte med relevante organisasjoner i forbindelse med koronaepidemien. I møtet ble det lagt vekt på at dette er noe som best organiseres på lokalt nivå av den enkelte høyskole eller universitet i samarbeid med kommunene, skolene og barnehagene der studentene har praksis. Det ble videre pekt på at det er vanskelig å blande vikartimer med obligatorisk praksis, siden slik praksis skal være veiledet og vurdert. Det kom fram mange forslag til hvordan studenter likevel kan benyttes som vikarer. Jeg vil med det første kalle inn til et møte der det blir delt god praksis mellom de ulike partene i sektoren når det gjelder spørsmålet om studenter som vikarer.

Et tett samarbeid mellom lærerutdanningsinstitusjoner og skoler knyttet til studenter i praksis og studenter som lærervikarer, er i tråd med regjeringens føringer om samarbeid.

Kommentarer til forslag 13

Ved innføring av femårige grunnskolelærerutdanninger ble praksisomfanget utvidet til minst 110 dager, i gjennomsnitt 22 dager årlig. Dette tilsvarer til sammen 22 uker, eller nesten 1,5 undervisningssemester. Dette er mer enn i våre naboland. Institusjonene kan i samarbeid med skole- og barnehageeiere avtale mer praksis hvis de finner rom for det. I de nye grunnskolelærerutdanningene er det lagt vekt på praksis i alle fag og praksis av høy kvalitet. Dessuten skal alle masteroppgaver ha en praksistilknytning. På den måten skal alle kandidater ha grunnlag for en kunnskapsbasert yrkesutøvelse der de anvender forskning i arbeidet med å utvikle sin egen og skolens praksis.

Regjeringen har lagt større vekt på å styrke kvalitet i praksis enn å øke omfanget ytterligere. Hvert år får institusjonene 65 millioner kroner til partnerskapssamarbeid om praksis av høy kvalitet. I tillegg får Direktoratet for internasjonalisering og kvalitetsutvikling i høyere utdanning (Diku) 15 millioner kroner i året til prosjekter som skal styrke praksis.

Gjennom tilskuddsordning for lokal kompetanseutvikling er det etablert et omfattende samarbeid mellom barnehage- og skoleeiere og universiteter og høyskoler over hele landet. Samarbeidet har som mål å støtte det lokale arbeidet med å utvikle kvalitet i barnehager og skoler. Det er også en målsetting at ordningen skal bidra til å styrke praksisnærhet og relevans i lærerutdanningene. Rekruttering av lærerstudenter til yrkeslivet er ikke definert som et konkret tema i dette samarbeidet, men det vil være naturlig å tenke at et slikt samarbeid på generell basis vil styrke dialogen mellom praksisfeltet og lærerutdanningene. Dette vil kunne bidra til at dialog og samarbeid om et systematisk rekrutteringsarbeid lokalt også styrkes.

Departementet vil gjennom kanaler som *Nasjonalt forum for lærerutdanning og profesjonsutvikling* (NFLP), *Universitets- og høyskolerådet - lærerutdanning* (UHR-LU), og nettverket for universiteter og høyskoler i tilskuddsordning for lokal kompetanseutvikling, bidra til å sette rekrutteringsarbeid i siste fase av utdanningsløpet på dagsordenen. Gjennom disse kanalene vil vi bidra til å stimulere kommuner og lærerutdanningsinstitusjoner til å inngå konkrete og forpliktende samarbeid på dette området.

Kommentarer til forslag 14

Regjeringen varslet i januar i år at den før sommeren 2021 vil legge fram en strategi for desentralisert og fleksibel fagskoleutdanning og høyere utdanning. Strategien skal tydeliggjøre forventninger til og ambisjoner for det videre arbeidet med denne type utdanning, inkludert lærerutdanning, på kort og lang sikt. Målet med strategien er å øke tilgangen til desentralisert utdanning og gjøre det mulig å studere, uavhengig av livssituasjon og bosted. Strategien vil ta for seg forslagene som gjelder utdanning i *Distriktnæringsutvalgets NOU 2020:12* og *Demografiutvalgets NOU 2020:15*. I lys av det pågående strategiarbeidet, og i påvente av selve strategien, mener jeg det ikke er det rette tidspunktet for en handlingsplan for desentralisert lærerutdanning nå.

Kommentarer til forslag 15

Jeg er enig i at vi må sikre et likeverdig og tilgjengelig utdanningstilbud i yrkesfag over hele landet. Regjeringen tar dette på alvor. Strategi for kompetanseutvikling for yrkesfaglærere, *Yrkesfaglærerløftet* (2015), og *Meld. St. 14 (2019–2020) Kompetansereformen – Lære hele livet*, er retningsgivende for vårt arbeid med dette.

Det er to typer grunnutdanninger for yrkesfaglærere. Det utdannes rundt 200 kandidater fra praktisk-pedagogisk utdanning for yrkesfag for trinn 8–13 (PPUY) i året, og i underkant av 200 fra treårige yrkesfaglærerutdanninger (YFL). Universitetene og høyskolene jobber godt med rekruttering til yrkesfaglærerutdanningene. På noen yrkesfagområder er det utfordrende å få nok søkere.

- OsloMet er landets største aktør når det gjelder yrkesfaglærerutdanning. Universitetet tilbyr YFL, PPUY og en rekke videreutdanninger og masterstudier for yrkesfaglærere. Fleksibel utdanning er en term som dekker desentraliserte, nettbaserte og samlingsbaserte studier, samt deltidsstudier. Alle studietilbudene ved OsloMet er organisert fleksibelt. Noen er rene nettstudier, mens andre har samlingsdager eller samlingsuker på campus i tillegg til aktivitet via nett. OsloMet rekrutterer nasjonalt til disse studiene, og har studenter fra hele landet. OsloMet har over flere år også gjennomført desentralisert YFL i andre fylker innenfor en rekke fagfelt, i samarbeid med fylkeskommunene, og planlegger å fortsette med det.
- Vi har gjennom Diku opprettet søknadsbaserte ordninger for universiteter og høyskoler for støtte til utvikling og drift av fleksible utdanningstilbud.
- For å stimulere til at flere kvalifiserer seg til å bli lærere, har vi opprettet en stipendordning som blant andre omfatter yrkesfaglærere. I 2020 godkjente Utdanningsdirektoratet 417 søknader om stipend til yrkesfaglærerutdanningene YFL og PPUY.

Desentralisert ordning for kompetanseutvikling innenfor yrkesfag ble innført høsten 2019. Kunnskapsdepartementet har fastsatt retningslinjer for tilskuddsordning for lokal kompetanseutvikling for fag- og yrkesopplæringen med virkning fra 2021. Ordningen gir fylkeskommunen statlige midler til å drive kompetanseutvikling lokalt. Fylkeskommunene skal samarbeide med relevante aktører i sitt fylke. Hospiteringsordninger mellom bedrift og lærere på yrkesfaglig utdanningsprogram på videregående skoler inngår i denne ordningen.

Vi har på trappene ny kompetansekartlegging i videregående skole for å få oversikt over blant annet kompetanse fordelt på fylkeskommuner og fag.

Kommentarer til forslag 16

Regjeringen er opptatt av å styrke praksis i lærerutdanningen, og har dialog med partene i *Nasjonalt forum for lærerutdanning og profesjonsutvikling* (NFLP) om dette. Vi legger vekt på at lærerutdanningene, barnehagene og skolene skal bygge sterke partnerskap om kvalitet i praksis, og støtter arbeidet med 65 millioner årlig. Dette er et viktig innsatsområde i strategien *Lærerutdanning 2025*. I samme strategi er det et mål at

lærerutdanningsinstitusjonene har tilbud om veilederutdanning rettet mot ulike veiledningsfunksjoner i barnehage og skole. I tråd med strategien, har regjeringen sørget for at tilbudene for de som driver ulike former for veiledning i barnehage og skole, er mer samordnet.

Fra høsten 2020 har Utdanningsdirektoratet ansvaret for å finansiere 415 studieplasser til videreutdanning i veiledning i studieåret 2021/2022. Praksislærere tar også denne utdanningen. Studieplassene gjelder både lærere i skolen og barnehagelærere. Det er satt av 16 millioner kroner årlig til disse studieplassene. Rammene for utdanningene er oppdatert. Det tilbys nå en felles grunnmodul for veiledning av praksisstudenter, nyutdannede og kollegagrupper og egne moduler for videre spesialisering inn mot hver av disse. Dette gir kandidatene både bredde og spesialisert kompetanse, noe som gjør dem attraktive for flere funksjoner. Videreutdanning etter disse nye rammene startet opp høsten 2020. Det har vært stor interesse for veilederutdanningene i Kompetanse for kvalitet (KFK). 187 skolelærere fått innvilget stipend- eller vikarmidler til dette innværende skoleår. 63 barnehagelærere har fått tilretteleggingsmidler for å ta samme utdanning. En del lærere tar også videreutdanning i veiledning utenfor KFK.

Med hilsen

Guri Melby

